

LATVIJAS UNIVERSITĀTE
BIZNESA, VADĪBAS UN EKONOMIKAS FAKULTĀTE
GLOBĀLĀS EKONOMIKAS STARPDISCIPLINĀRO
STUDIJU NODAĻA

IENĀKUMU NEVIENLĪDZĪBA STARP VĪRIEŠIEM UN SIEVIETĒM JAUNIEŠU VIDŪ
LATVIJĀ UN ITĀLIJĀ

GENDER INCOME GAP AMONG YOUNG PEOPLE IN LATVIA AND ITALY

BAKALaura DARBS

Starptautiskās ekonomikas un komercdiplomātijas
Bakalaura studiju programma

Autors: Laura Cīrule

Studenta apliecības Nr.lc13033

Darba vadītājs: prof. Baiba Šavriņa

Rīga, 2017

ANOTĀCIJA

Darba mērķi skaidrāk ar ienākumu un dzimumu nevienlīdzības teorētiskā pamatojuma apguvi, gūt uz statistiskas datiem balstītu priekšstatu par ienākumu nevienlīdzību dzimumu starpā jauniešu vecuma grupā Latvijā un Itālijā, kā arī individuāla pētījuma veikšanu.

Bakalaura darbs sastāv no trim daļām, kurās tiek pētīta ienākumu plaisa starp vīriešiem un sievietēm Latvijā un Itālijā, kā arī meklēti iespējamie problēmas skaidrojumi un risinājumi. Pirmajā daļā tiek apkopoti pieejamie teorētiskās literatūras avoti, kas skaidro ienākumu izcelsmi, ienākumu nevienlīdzības iemeslus, kā arī faktorus, kas skaidro nevienlīdzību starp dzimumiem. Otrajā daļā ir apkopoti pieejamie statistikas dati par ienākumu nevienlīdzību starp sievietēm un vīriešiem Latvijā un Itālijā. Savukārt trešajā daļā tiek noskaidrots ienākumu nevienlīdzības apjoms starp dzimumiem, veicot pētījumu Latvijas jauniešu vidū.

Atslēgvārdi: Ienākumu nevienlīdzība, dzimumu nevienlīdzība, profesiju segregācija, jaunieši, Itālija, Latvija.

ANOTATION

The aim of this Bachelor thesis is to clarify theoretical aspects of income inequality, gain on statistic data based understanding about gender income gap situation in Latvia and Italy, and by using personal research find out the amount of gender income gap among young people in Latvia.

This thesis consists of three main parts, in which gender gap in Latvia and Italy is analyzed through theoretical and statistical perspective to find main reasons and solution of this problem. In the first part there is gathered theoretical literature about income inequality, gender inequality and occupation segregation. The second part consists of statistical data that shows amount of gender income gap and main factors that can influence this problem in Latvia in Italy. In the third part through personal research is clarified the amount of gender income gap among young people in Latvia.

Key words: *gender income gap, gender inequality, occupation segregation, youth, Italy, Latvia*

Saturs

Ievads.....	5
1. Iedzīvotāju ienākumu un dzimuma nevienlīdzības teorētiskais aspekts	7
1.1. Ienākumu jēdziens un tā veidi	7
1.1.1. Iedzīvotāju ienākumu nevienlīdzības definīcija un ietekmējošie faktori	9
1.1.2. Ienākumu nevienlīdzības mērīšanas metodes un to analīze.....	10
1.2. Dzimuma nevienlīdzība un to ietekmējošie faktori.....	14
1.2.1. Dzimumu nevienlīdzības teorētiskais pamatojums	14
1.2.2. Dzimumu nevienlīdzības noteikšana.....	16
2. Ienākumu nevienlīdzības novērtējums starp vīriešiem un sievietēm Latvijā un Itālijā....	20
2.1. Dzimumu vienlīdzības tiesiskie aspekti Latvijā un Itālijā	20
2.2. Ienākumu nevienlīdzības novērtējums starp dzimumiem Latvijā un Itālijā.	22
2.2.1. Ienākumu apjoms starp vīriešiem un sievietēm.....	23
2.2.2. Vīriešu un sieviešu izglītības līmeņa novērtējums.	27
2.2.3. Sieviešu sociālais stāvoklis Latvijā un Itālijā	32
2.3. Ienākumu nevienlīdzība starp dzimumiem jauniešu vidū.....	36
3. Pētījums par ienākumu nevienlīdzību starp dzimumiem jauniešu vecuma grupā.....	40
3.1. Respondentu vispārīgs raksturojums	40
3.2. Ienākumu nevienlīdzība starp dzimumiem Latvijas jauniešu vidū.	43
Secinājumi	53
Priekšlikumi.....	54
Izmantotā literatūra.....	55
Pielikumi.....	58
Pielikums nr.1	59

Ievads

Ienākumu nevienlīdzība un dzimumu diskriminācija darba tirgū ir gan ekonomiska, gan sociāla problēma, kas būtiski spēj ietekmēt valsts attīstību. Dzimumu diskriminācijas gadījumā, pastāv iespēja, ka valstī netiek izmantots liels cilvēku potenciāls, iespējams, traucēta uzņēmējdarbības attīstība un bezdarba rādītāju mazināšana.

Lai gan Latvijā ienākumu nevienlīdzība dzimumu starpā ir zemā līmenī salīdzinājumā ar citām Eiropas Savienības valstīm, pilnīga vienlīdzība joprojām nepastāv. Šī iemesla dēļ autore izvēlējās pētīt ienākumu nevienlīdzību starp dzimumiem tieši jauniešu vidū, tādā veidā noskaidrojot ienākumu nevienlīdzības situāciju starp dzimumiem darba gaidu uzsākšanas posmā un vērtēt to potenciālo attīstību profesionālās karjeras turpinājumā.

Bakalaura darba mērķis ir noskaidrot ienākumu nevienlīdzības līmeni Latvijā un Itālijā jauniešu vecuma grupā. Mērķa sasniegšanai darba autore izvirzījusi sekojošus uzdevumus:

- Apkopot un analizēt zinātniskās literatūras avotus par ienākumu un dzimumu nevienlīdzību;
- Veikt Latvijas un Itālijas iedzīvotāju ienākumu nevienlīdzības novērtējumu;
- Noskaidrot iespējamās ienākumu nevienlīdzības iemeslus starp sievietēm un vīriešiem Latvijā un Itālijā ;
- Apkopot un analizēt ienākumu nevienlīdzības rādītājus starp dzimumiem Latvijā un Itālijā ;
- Izstrādāt anketu un veikt vērtējumu jauniešu vecuma grupā Latvijā, lai noskaidrotu, cik liela ir pastāvošā ienākumu nevienlīdzība starp dzimumiem, kādi ir tās iemesli.
- Balstoties uz iegūtajiem datiem, izstrādāt secinājumus un priekšlikumus, kas varētu mazināt ienākumu nevienlīdzību starp vīriešiem un sievietēm.

Bakalaura darbā tiek izmantotas tādas pētniecības metodes kā zinātniskās literatūras analīze, sekundāro statistikas datu apkopošana un analīze, primāro datu iegūšana ar anketas palīdzību, to apkopošana un analīze.

Pētījumā analizētie dati iegūti no Eurostat, Istat, Passport, CSP un datu bāzēm.

Darbs sastāv no trim daļām. Pirmajā daļā tiek apkopota un salīdzināta pieejamā teorētiskā literatūra, kas sniedz skaidrojumu par ienākumu izcelsmi, iedzīvotāju ienākumu nevienlīdzības teorētisko pamatojumu, tās mērīšanas metodēm. Kā arī tiek aplūkota literatūra

par dzimumu nevienlīdzības teorijām, dzimumu stereotipu teorētisko pamatojumu, dzimumu segregāciju profesiju vidū, kā arī to ietekmējošiem faktoriem un mērīšanas metodēm.

Otrajā daļā, balstoties uz teorētiskajā daļā iegūto informāciju un sagatavojot informatīvo bāzi pētījumam, ir analizēti rādītāji, kas skaidro ienākumu nevienlīdzības iespējamus iemeslus Latvijā un Itālijā.

Trešajā daļā tiek aprakstīts autores veiktais pētījums par ienākumu nevienlīdzību starp vīriešiem un sievietēm jauniešu vecuma grupā Latvijā. Tiek sniegts respondentu raksturojums, iespējamie ienākumu nevienlīdzības iemesli, kā arī būtiskākie secinājumi, kas izrietēja no anketēšanā gūto datu apkopošanas.

1. Iedzīvotāju ienākumu un dzimuma nevienlīdzības teorētiskais aspekts

Katrs kā Latvijas, tā pasaules iedzīvotājs saņem, vai vismaz viņam pienāktos saņemt, ienākumus par padarītu darbu, kas visbiežāk izpaužas naudas maksājumu veidā. Šie maksājumi ne vienmēr ir vienādi pat, ja padarītā darba veids un daudzums būtiski neatšķiras. Šādos gadījumos veidojas ienākumu nevienlīdzība, kam par iemeslu kalpo dažādi faktori.

1.1. Ienākumu jēdziens un tā veidi

Pirmie ienākumu jēdziena aizmetņi parādās jau Senās Grieķijas filozofu darbos. Vēl ilgi pirms monetārās sistēmas rašanās, arī pirms zelta kā maksāšanas līdzekļa ieviešanas pastāvēja bartera sistēma, kurā par darbu vai precī norēķinājās ar citu precī vai resursu. Sengrieķu filozofs un zinātnieks Aristotelis savā darbā “Politika” katram priekšmetam piedēvēja divas būtiskas īpašības: pirmā – tās oriģinālais nolūks, kādam priekšmets tika radīts, otrais – tā iespēja tikt iemainītam vai pārdotam.¹ Pārdodot kādu precī, pārdevēja primārais mērķis ir gūt lielāku ienākumu, bartera gadījumā tā būtu vērtīgāka prece.

Teorijas aizsākumi par ienākumiem un to sadali meklējami samērā nesen, 18. gadsimtā, kad kā sabiedriska zinātne uzplauka ekonomika. Viens no galvenajiem ekonomiskās teorijas pamatlicējiem bija Adams Smits, kurš radīja teoriju, kas turpmāk kalpoja kā visa preču tirgus pamats. Tā ir vērtību teorija,² kurā Smits pamatoja, ka katras preces vērtībai ir divas nozīmes: pirmā apzīmē priekšmeta derīgumu, bet otrā, preces pārākumu attiecībā pret citiem labumiem, jeb maiņas vērtību. Autors pierādīja, ka preces var apmainīt vienu pret otru atkarībā no darba izmaksām. No kā, savukārt turpmāk izrietēja cenu teorija un peļņas teorija un, lai gan nekad nepiedāvājis konkrētu teorijas formulējumu, Adams Smits lika pamatus arī ienākumu teorijai, izšķirot ienākumus no rentes, ienākumus no algām un ienākumus no krājumiem³ un, neskatoties uz ekonomikas teorijas plašo attīstību, Smitsa iedalījums joprojām apzīmē trīs būtiskākos ienākumu izcelsmes avotus.

Jaunāku laiku zinātniskās literatūras avoti ienākumus skaidro kā plūsmu, kas atbilst noteiktā laika posmā saražotās un sadalītās bagātības daudzumam.⁴

¹ **Aristotle** “Politics”, (Translated by Benjamin Jowett) Clarendon Press; 1885, 485 p.

² **Smith A.** The wealth of nations, Edwin Cannan (ed.), New York, Modern Library, 1937 (1779) p. 52

³ Turpat pp.28

⁴ **Piketī T.** Kapitāls 21.gadsimtā. Jelgavas tipogrāfija, 2015.g. 75.lpp.

Kopš 18. gadsimta ekonomikas teorija ir ievērojami attīstījusies, tādēļ mūsdienās ienākumu sadalījums pēc to izcelsmes veida ir plašāks. Ienākumi iedalās divās lielās pamatkategorijās – mājsaimniecību ienākumu un personu ienākumi.⁵ Uzņēmuma, visas valsts vai visas pasaules kontu līmenī saražoto un ienākumus, kas no tā iegūti, var iedalīt kā ienākumu summu no darba. Kapitāls tiek dēvēts kā aktīvi, kuri var būt personas īpašumā un kurus tirgū var pirkt un pārdot. Tajā ietilpst viss nekustamā īpašuma kapitāls, finanšu un personāla kapitāls, ko izmanto uzņēmējdarbībai un vadībai. Ienākumi pēc to izcelsmes veida iedalās divās grupās: darba ienākumus, kas sevī ietver⁶

- Darba alga – ienākumi, kurus saņem jebkura strādājoša persona no darba devēja, pamatojoties uz darba tiesiskajām attiecībām, pie kā pieskaitāmas ir arī prēmijas.
- Honorārs – vienreizējs maksājums ko persona saņem par savu paveikto gabaldarbu vai radošo darbu neatkarīgi no izpausmes formas literatūrā, zinātnē vai kādā no mākslas jomām.

Kā arī ienākumi var būt no kapitāla:

- Ienākumi no intelektuālā īpašuma – ienākumi, ko persona saņem no patenta licences,
- Ienākumi no kustamā vai nekustamā īpašuma izmantošanas – ir ienākumi, ko gūst persona no sev piederoša kustamā īpašuma iznomāšanas vai izīrēšanas citai privātpersonai vai juridiskai personai.
- Ienākumi no akcijām – ienākumi, ko saņem akcionārs dividenšu formā
- Ienākumi no vērtspapīriem – ienākumi, kas nāk no privāttiesību dokumentiem, kas apliecina emitenta saistību pret dokumenta turētāju un var būt publiskās apgrozības objekti, nemainoties tajos nostiprinātajām tiesībām. Vērtspapīri ir⁷:
- Mantojuma rezultātā gūtais ienākums – personas radnieka mantiskais īpašums, kuru persona saņem radnieka nāves gadījumā, balstoties uz iepriekš sastādītu testamentu vai mantojuma likumu.
- Sociālās nodrošināšanas pabalsts – ienākumi personām, kas saņem invaliditātes pensiju, bezdarbnieka, grūtniecības vai cita veida pabalstus.

⁵ **Borjas G.J.**, Labor economics, John F. Kennedy school of Government, Harvard University, USA, 1996, pp. 294

⁶ Picketi T. Kapitāls 21. gadsimtā. Izdevniecība Lauku Avīze, Rīga, 2015.g., 77.lpp

⁷ **Collins S.P.** Regulation of Securities, Markets, and Transactions : A Guide to the New Environment, Hoboken, N.J.: Wiley. 2011 Pieejams:

<http://datubazes.lanet.lv:3537/ehost/ebookviewer/ebook/ZTAwMHh3d19fMzU0NzI2X19BTg2?sid=948b1b25-4885-408b-b11b-f5fb3ffefdb5@sessionmgr4006&vid=6&hid=4212&format=EB> [Skatīts: 15.04.17.]

1.1.1. Iedzīvotāju ienākumu nevienlīdzības definīcija un ietekmējošie faktori

Pateicoties globalizācijai un tehnoloģiju attīstībai, kopš 20. gadsimta piecdesmitajiem gadiem pasaule ir piedzīvojusi straujāko ekonomisko attīstību tās vēsturē. Ir pazeminājušās transporta izmaksas un palielinājušās komunikācijas un automatizācijas iespējas, atvērušies jauni tirgi, nesot peļņas iespējas kā bagātajām, tā nabadzīgajām valstīm, kas vairākiem simtiem miljonu cilvēku visā pasaulē ir ļāvis izkļūt no nabadzības statusa. Tomēr, neskatoties uz šķietami ievērojamo sabiedrības labklājības un iedzīvotāju ienākumu apjoma pieaugumu, audzis ir arī nevienlīdzības līmenis.

Ienākumu nevienlīdzības izpausme ir nevienlīdzīgs resursu sadalījums sabiedrībā. Ienākumu nevienlīdzība attiecas uz lielo atšķirību ienākumos starp visas pasaules dažādo nāciju personām. Ienākumu nevienlīdzību var iedalīt divos līmeņos: ienākumu nevienlīdzība valsts ietvaros, mērot nevienlīdzību starp bagātajiem un nabagajiem konkrētajā valstī, un ienākumu nevienlīdzība starp valstīm.

Ienākumu nevienlīdzība sabiedrībā rodas, summējoties divām komponentēm: darba ienākumu nevienlīdzībai un kapitāla ienākumu nevienlīdzībai. Jo stiprāk izteikts katra komponenta nevienlīdzīgais sadalījums, jo lielāka kopējā nevienlīdzība. Jāņem vērā arī faktors, kas nosaka, cik lielā mērā tie ļaudis, kam ir augsti ienākumi no darba un tie, kam ienākumi nāk no kapitāla, ir vieni un tie paši. Šis faktors, kas tehniski ir statistiskā korelācija, būtisks ir tādēļ, ka, jo augstāka saistība starp šiem diviem elementiem, jo stiprāka ir nevienlīdzība kopumā. Jāpiemin, ka ienākumu no kapitāla nevienlīdzība var būt daudz augstāka par pašu kapitālu nevienlīdzību, jo lielo īpašumu turētājiem izdodas iegūt lielāku vidējo atdevi nekā nelielo un vidējo kapitālu turētājiem.

Saistībā ar darba ienākumu nevienlīdzību, iesaistītie mehānismi ietver sevī piedāvājumu un pieprasījumu pēc kvalifikācijas, izglītības sistēmas stāvokli, dažādus darba tirgus darbību un algu veidošanu regulējošus noteikumus un iestādes. Savukārt kapitāla ienākumu nevienlīdzībā vissvarīgākie procesi ir uzkrājumu un ieguldījumu uzvedība, īpašumu nodošanas un mantošanas nosacījumi, nekustamā īpašuma un finanšu tirgus darbība.⁸

Pastāv vairāki faktori, kas ietekmē ienākumu nevienlīdzības dinamiku. Viens no tiem ir tehnoloģiju attīstība, kas no vienas puses ir devusi iespēju uzņēmumiem palielināt darba

⁸ Piketī T. Kapitāls 21. gadsimtā. Izdevniecība Lauku Avīze, Rīga, 2015.g., 309-313.lpp

produktivitāti, konkurētspēju un potenciālu, no otras puses, tās ir radījušas pārmaiņas darba tirgū, mainot pieprasījumu pēc darbinieku kvalifikācijas veida. Darbiniekiem ar zemu kvalifikācijas pakāpi parādās aizvien lielākas grūtības atrast darba vietu, jo automatizācija un tehnoloģijas ir spējušas aizstāt šo darbaspēku, tā vietā ir pieprasījums augstākā kvalificētiem darbiniekiem, kas spēj operēt ar dažādas sarežģītības pakāpes tehniskām iekārtām. Tāpat liela loma ienākumu vienlīdzības jautājumā piemīt izglītībai. Tā nosaka personu kvalifikācijas pakāpi, profesionālās nodarbinātības veidus, pieeju darba tirgum, ienākumu apjomu un tā kalpo kā galvenais rādītājs personas spēju atspoguļošanā un potenciālam darba tirgū.⁹

1.1.2. Ienākumu nevienlīdzības mērīšanas metodes un to analīze.

Ienākumu nevienlīdzības jēdzienu nav iespējams izprast pilnībā, neizprotot tā mērīšanas metodes. Šo problēmu pēta gan no ekonomisko zinātņu, gan sociālo zinātņu puses, abās pielietojot uz matemātiskiem vai statistiskiem rīkiem balstītas metodes. Šādu metožu ir daudz, gan vispārīgā atzītā un pielietotā Džini indekss, gan Teila indekss, tomēr tās visas balstās uz aprēķiniem, kas attēlo, cik lielu ienākumu daudzumu saņem katra sabiedrības grupa. Tāpat šīs metodes sevī ietver vienu kopīgu mērķi – nevienlīdzības noteikšanas rezultātus padarīt pēc iespējas precīzākus, objektīvākus un uzticamākus.

Izprotot ienākumu nevienlīdzības mērīšanu, jāsāk ar vienu no vienkāršākajiem veidiem, kā salīdzināt ienākumu saņēmēju grupas, sadalītas pēc ienākumu kvintilēm. Tās pārdala sabiedrību piecās vienādās daļās – kvintilēs, kur katra kvintile attēlo 20% sabiedrības.¹⁰ Uz šāda principa balstās **kvintīļu attiecības indekss**, kas ir rādītājs, kas attēlo attiecību starp kopējiem ienākumiem, ko saņem 20% sabiedrības daļas ar visaugstāko ienākumu līmeni, jeb piektā kvintile, un ienākumiem, ko saņem sabiedrības daļa ar zemāko ienākumu līmeni, jeb pirmā kvintile.

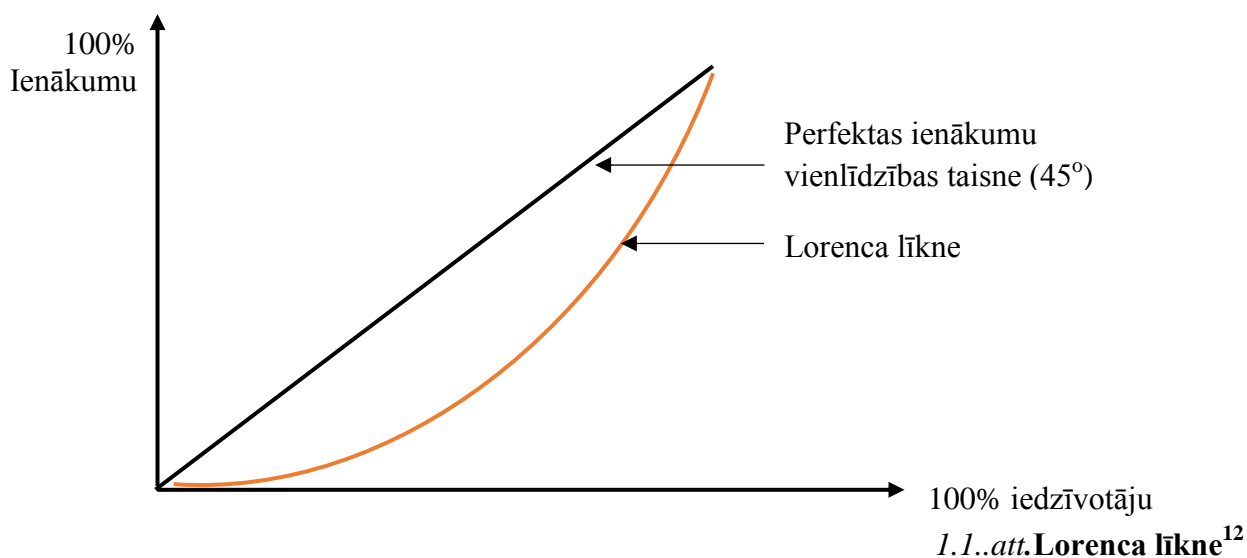
Lai vizualizētu šos datus grafiski un salīdzinātu starptautiski, tiek izmantota **Lorenca līkne**, kas parāda procentuālo attiecību starp kopējo ienākumu daudzumu valstī un kopējo to saņēmēju skaitu.¹¹ Sabiedrībā, kurā pastāv pilnīga ienākumu sadales vienlīdzība, 20% no nabadzīgās sabiedrības daļas, saņemtu 20% no kopējiem ienākumiem valstī. Tādā veidā

⁹ Norris E.D., Kochhar K., Suphaphiphat N., Ricka F., Tsounta E., *Causes and Consequences of income inequality*, INTERNATIONAL MONETARY FUND, 2015, pp 39, <https://www.imf.org/external/pubs/ft/sdn/2015/sdn1513.pdf>

¹⁰ Borjas J. G. *Labor Economics*, Fourth Edition, pp. 296

¹¹ Turpat pp.296

veidojas 45 grādu bisektrise, kas attēlo vienlīdzīgu ienākumu sadali sabiedrībā. Brīdī, kad parādās ienākumu nevienlīdzīga sadale, Lorenca līkne ieliecas zem 45 grādu bisektrises.

1.1. attēlā ir redzama Lorenca līkne, kas grafiski parāda valsts iedzīvotāju sadalījumu pēc to ienākuma lieluma, uz vertikālās koordinātu ass atzīmējot ienākumu saņēmēju kopējo daudzumu procentos, bet uz horizontālās ass parādot viņu ienākumu daudzumu procentos no kopējās ienākumu summas valstī. Tomēr Lorenca līknei ir arī vairāki būtiski trūkumi:

- Lorenca līkne sniedz informāciju tikai par naudas ienākumu sadalījumu;
- Netiek aplūkota ienākumu sadale starp vecuma grupām;
- Parādot ienākumu atšķirības, tajā netiek ņemtas vērā atšķirības ģimeņu, mājsaimniecību lielumos;
- Lorenca līknē attēlo datus par pirmsnodokļu ieņēmumiem;
- Izstrādājot Lorenca līknes aprēķinus, netiek ņemti vērā neregistrētie ienākumi, kas veidojas no ēnu ekonomikas.¹³

Lorenca līkne ir vizuāls rīks, kas attēlo ienākumu nevienlīdzību valstī, tomēr tās iespējas salīdzināt rādītājus starp valstīm ir ierobežotas, tādēļ šim nolūkam ērtāk ir izmantot Džini indeksu. Lorenca līkne ir kā ilustratīvs attēlojums džini indeksam, jo tas šis indekss ir laukums starp Lorenca līkni un absolūtās vienlīdzības taisni, kas izteikts procentuālā daļā no

¹² Autores veidots pēc **Creedy J.** *Measuring Income Inequality* Australian Economic Review, , Vol. 29 Issue 2, 1996., p.237. Pieejams: <http://datubazes.lanet.lv:3536/ehost/pdfviewer/pdfviewer?sid=4a7fe038-12ca-42fa-81ac-60a5bf78124b%40sessionmgr104&vid=0&hid=125> [Skatīts: 22.04.17.]

¹³ Turpat, pp.238

trijstūra laukuma zem šīs taisnes. Džini indekss tiek attēlots kā laukums starp vienlīdzības taisni un doto ienākumu sadales punktu, kas atrodas starp horizontālo asi un vienlīdzības taisni.¹⁴

Džini indekss ir sabiedrības pārdales indekss, kurš tiek izteikts vērtībās no 0 līdz 1 un mēra atšķirību starp patieso materiālo labumu sadalījumu sabiedrībā un vēlamu ienākumu vienlīdzību. Ja aplūkotu sabiedrību, kurā visiem iedzīvotājiem ienākumu apjoms būtu vienāds, ienākumu nevienlīdzība nepastāvētu un indekss būtu 0 savukārt, ja aplūko pilnīgi pretēju situāciju, kurā viss valstī pieejamais ienākumu apjoms pieder vienai personai, Džini indekss būtu 1.¹⁵ Indeksu galvenokārt izmanto, lai veiktu salīdzinājumu par ienākumu sadali dažādās valstīs vai ģeogrāfiskos reģionos.¹⁶ Šis ir viens no primārajiem rādītājiem, kas tiek aplūkoti, pieņemot lēmumus par resursu un līdzekļu sadali sabiedrībā.

Lai gan visbiežāk tiek analizēts un pielietots tieši Džini indekss un Lorenca līkne, tie nebūt nav vienīgās ienāku nevienlīdzības un sabiedrības noslāņošanās rādītāji. Plaši pazīstams un pielietots ir arī Teila un Atkinsona indekss, kas ļauj gūt plašākus kvantitatīvos datus, kā rezultātā pētniekiem ir iespēja tos salīdzināt un iegūt objektīvāku informāciju par ienākumu sadali iedzīvotāju vidū.

Lai gan pastāv nevienlīdzības noteikšanas metožu daudzveidība, Džini indekss ir visplašāk pasaulē izmantotais rādītājs, lai iegūtu priekšstatu par ienākumu nevienlīdzīgu sadali. Tādēļ svarīgi ir aplūkot šīs metodes priekšrocības un trūkumus.

Džini indeksa priekšrocības:

- Viena no galvenajām priekšrocībām ir tā, ka indekss atbilst četriem būtiskiem nosacījumiem, kas indeksu ļauj uzskatīt par uzticamu vērtēšanas metodi:
 - 1) Transferta princips (*Transfer principle*), kur naudas pārskaitījumi no nabagajiem indivīdiem uz bagātājiem, tiek interpretēts, kā nevienlīdzīgas ienākumu sadales pieaugums, neatkarīgi no pārvedumu lieluma vai nabadzīgo iedzīvotāju pozīcija attiecībā pret bagātājiem;

¹⁴ **Chakravorty S.** *Social, spatial, and evolutionary analyses of income distribution-fragments of inequality* 2005. pp.20

¹⁵ **Fanning M. J.** *Changes in Income Inequality Within U.S. Metropolitan Areas*, 2010, pp. 76, Pieejams: <http://datubazes.lanet.lv:3537/ehost/ebookviewer/ebook/ZTAwMHh3d19fNDA4MTJfX0FO0?sid=ed93b0be-d53e-4c67-8de7-95554f773321@sessionmgr4006&vid=4&hid=4212&format=EB> [Skatīts: 25.04.17.]

¹⁶ **Sanchez-Perez J., Plata-Perez L., Sanchez-Sanchez F.** *An elementary characterization of the Gini index* MPRA Paper ;2012 -2. page..Pieejams: http://mpr.ub.uni-muenchen.de/36328/1/MPRA_paper_36328.pdf [Skatīts:17.04.2017.]

- 2) Mēroga neatkarība (*Scale independence*), kas paredz to, ka situācijā, kad vispārējais ienākumu līmenis pieaug par fiksētu lielumu, tad kopējā nevienlīdzības vērtība nedrīkst izmainīties;
 - 3) Anonimitātes princips (*Anonymity principle*), kas nosaka, ka ienākumu saņēmēja identitāte neietekmē nevienlīdzības apjoma noteikšanu;
 - 4) Iedzīvotāju skaita neatkarība (*Population independence*), kas nozīmē, ka populācijas lielums nedrīkst ietekmēt nevienlīdzības mērījumu rezultātus.
- Džini koeficients var tikt izmantots, lai salīdzinātu dažādu iedzīvotāju grupu ienākumu sadali starp valstīm, reģioniem vai jebkuru ģeogrāfisku apgabalu;
 - Pretēji ierastajiem rādītājiem, kas nosaka vidējos ienākumus uz vienu iedzīvotāju, Džini koeficients attēlo vidējos ienākumus uz sabiedrību kopumā.
 - Tā ir vienkārši aprēķināma mērīšanas metode, kas ir viegli izprotama un salīdzināma.
 - Salīdzinot iegūtos rezultātus dažādos laika periodos, indekss ļauj novērtēt ienākumu sadales attīstības dinamiku un redzēt, vai tai ir pozitīva vai negatīva tendence.¹⁷

Džini indeksam piemīt arī trūkumi. Lielākā daļa no tiem ir kopīga ar vairumu metožu, kas mēra nevienlīdzību un ir neatņemama daļa no sarežģījumiem, kas parādās, kad mēģina objektīvi mērīt kaut ko tik komplicētu kā ienākumu sadali.

- Džini indeksa vērtība, aprēķināta caur Lorenca līkni, var būt vienāda atšķirīgiem ienākumu sadales veidiem. Lorenca līknes forma var atšķirtiem, bet tā platība zem vienlīdzības taisnes ir vienāda lieluma, līdz ar to arī aprēķinātais Džini indekss ir vienāds. Tas var būt būtisks trūkums, kad skatīts tiek ne tikai kopējais ienākumu nevienlīdzības līmenis sabiedrībā, bet analizēta vai salīdzināta tiek ienākumu sadales struktūra dažādās iedzīvotāju kvintilēs.
- Mērot indeksu tiek apskatīti ienākumi konkrētā periodā, bet neņemts vērā personas ienākumu apjoms mūža laikā, kas dzīves laikā var mainīties un līdz ar to mainīt personas pozīciju ienākumu sadalījumā.
- Džini indekss neņem vērā tādu faktoru kā vecuma sadalījumu un ienākumu mobilitāti.
- Mērot koeficientu lielā valstī, kurā pastāv liela nevienlīdzība starp reģioniem, Džini indeksu var aprēķināt katrā no šiem reģioniem, bet rezultāti nevar tikt vienādoti, lai iegūt kopējo vērtību. Ir jāveic atsevišķa kalkulācija attiecībā uz visu valsti kopumā.¹⁸

¹⁷ **Charles-Coll J.A.** *Understanding income inequality: concept, causes and measurement* International Journal of Economics and Management Sciences Vol. 1, No. 3, 2011, - 26. page; Pieejams: <http://www.managementjournals.org/ijems/3/IJEMS-11-1303.pdf> [Skatīts:12.04.2017.]

- Netiek atsevišķi izdalīta nevienlīdzība attiecībā pret darbu un nevienlīdzība attiecībā pret kapitālu, tādējādi nav iespējams izdalīt dažādos darbojošos mehānismus un nevienlīdzību daudzās dimensijās.¹⁹

Neskatoties uz dažādajiem viedokļiem par Džini indeksa objektivitāti, tas joprojām ir visplašāk izmantotais ienākumu nevienlīdzības noteikšanas mērījums, iespējams, par iemeslu kalpo tā vizuālā sasaiste ar Lorenca līkni, kas indeksu padara vieglāk saprotamu.

1.2. Dzimuma nevienlīdzība un to ietekmējošie faktori

1.2.1 Dzimumu nevienlīdzības teorētiskais pamatojums

Dzimumu līdztiesības jautājumu izpētē viens no visbiežāk lietotajiem ir stereotipa jēdziens. Stereotipu pētnieks Valters Lipmans apgalvo, ka stereotipi iespaido gaidu kopumu, ko katrs indivīds veido saskarsmē ar kādu sociālu objektu vai subjektu.²⁰ Viņš skaidro, ka ikdienā cilvēks izvēlās nevis vispirms redzēt un tad spriest, bet sākotnēji izdarīt spriedumus par kādu lietu vai parādību un tikai pēc tām to aplūkot un analizēt. Pētnieks šādu parādību pamato ar cilvēka tieksmi sekot bara instinktam, tieksmi pakļauties sabiedriskajam viedoklim, kas par kādu lietu vai parādību jau ir izveidots.

Arī dāņu autors R.Ankers aplūko stereotipa jēdzienu²¹ sīkāk analizējot, kā katra sievietēm piedēvētā rakstura īpašība ietekmē darba tirgus segregāciju.

piedāvā trīs teorētiskās perspektīvas, kas paskaidro darba tirgus segregācijas, atalgojuma atšķirību un citu dzimuma līdztiesības aspektu darba tirgū²²:

1. Neoklasiskās/cilvēkkapitāla teorija
2. Darba tirgus segregācijas teorija
3. Feminisma un dzimtes teorija.

¹⁸ **Charles-Coll J.A.** *Understanding income inequality: concept, causes and measurement* International Journal of Economics and Management Sciences Vol. 1, No. 3, 2011, - 26. page; Pieejams: <http://www.managementjournals.org/ijems/3/IJEMS-11-1303.pdf> [Skatīts:17.04.2017.]

¹⁹ Piketī T. Kapitāls 21.gadsimtā. Izdevniecība Lauku Avīze, Rīga, 2015.g., 311.lpp

²⁰ **W. Lippman** *Public Opinion, Free Press Paperbacks*, New York, 1992, pp.79-83 Pieejams: https://monoskop.org/images/b/bf/Lippman_Walter_Public_Opinion.pdf

²¹ **R.Anker** *Gender and Jobs – Sex Segregation of Occupations in the World*, International Labour Office, Geneva, pp.24

²² Turpat pp. 16-23

Pirmās divas teorētiskās pieejas balstās uz pastāvošajiem ekonomiskajiem darba tirgus procesu skaidrojumiem un palīdz definēt darba tirgū pastāvošās dzimums līdztiesības problēmas. Saskaņā ar neo-klasiskās teorijas pieeju darba ņēmēji meklē pēc iespējas labāk apmaksātus amatus, kas reizē atbilstu viņu dzīves laikā uzkrātajām zināšanām un prasmēm, spētu pielāgoties dažādiem ierobežojumiem, kā, piemēram, rūpēm par apgādājamiem, kā arī atbilstu vēlmēm pēc patīkamas darba vide. Savukārt darba devēju galvenais mērķis ir gūt maksimālo peļņu, paaugstinot darba ražīgumu un samazinot darba izmaksas.

Apskatot dzimumu līdztiesības problēmu no darbaspēka piedāvājuma jeb darba ņēmēju pozīciju, neo-klasiskās teorijas uzsver zemāku cilvēkkapitālu, ko sievietes ienes darba tirgū, proti, sievietes neiegūst pietiekamu izglītību attiecīgajās nozarēs. Kā arī pēc iesaistīšanās darba tirgū sievietes iegūst mazāku darba pieredzi, bērnu kopšanas pārtraukumu dēļ un īsākas darba stundas, lai varētu apvienot darbu ar ģimeni. Saskaņā ar šādu pieeju, sievietes kā mazāk produktīvs darbaspēks saņem pamatoti zemāku darba samaksu.

Saskaņā ar darbaspēka pieprasījuma jeb darba devēju pozīciju, neo-klasiskās teorijas runā par darba devēju lielāku gatavību nodarbināt vīriešu kā ražīgāku un mazāk papildu izmaksu pieprasošu darbaspēku. Piemēram, sieviešu vidū esot mazākas iespējas strādāt pēc oficiālā darba laika vai brīvdienās, augtāks darba kavējumu skaits, sakarā ar bērnu kopšanas pārtraukumiem, sievietes rada lielākas izmaksas jaunu darbinieku atlasei un apmācībai, sievietes pieprasa atsevišķas tualetes un ģērbtuves, kā arī telpas un iespējas bērnu uzraudzībai. Šādu darba devēju attieksmi un viedokli pastiprina dažādās valstīs pieņemtās sievietes aizsargājošās darba likumu normas, piemēram, aizliegums sievietes nodarbināt noteiktos darbu veidos un darba apstākļos vai aizliegums nodarbināt sievietes nakts darbos.

Kompensējošā diferenciālmodeļa teorija ir ekonomiskā cilvēkkapitāla pieeja, kas skaidro sieviešu augstāku iesaistīšanos noteikta veida profesijās un nozarēs, kā arī šo jomu kopēju zemāku darba samaksu ar sieviešu prasībām un vajadzībām darba tirgū. Sievietes vairāk izvēlas labus, patīkamus darba apstākļus, lielāku sociālo drošību, kas visbiežāk ir apmaksāti sociālie nodokļi, veselības apdrošināšanu un bērnu aprūpes iespējas, tādēļ zemāks atalgojums tiek skaidrots ar citu atalgojumu formu saņemšanu.

Šīs teorijas atbalstītājs ir arī Varrens Farrels, vienīgais vīrietis, kurš trīs reizes ir ticis iebalsots Nacionālajā Sieviešu Padomē Ņujorkā, kā arī sarakstījis vairākas grāmatas par sieviešu lomu darba tirgū, nevienlīdzības un diskriminācijas jautājumiem. Viena no viņa visplašāk apspriestākajām tēzēm ir: ja sievietes saņem mazāku algu nekā vīrieši par to pašu

padarīto darbu, kādēļ kāds vēlētos darbā nolīgt vīrieti? ²³ Vairāku gadu garumā, veicot pētījumus, viņš ir pierādījis, ka vīrieši tik tiešām pelna vairāk nekā sievietes, bet ne par to pašu padarīto darbu. Viņš skaidro, ka iemesls, kādēļ sieviešu ienākumu līmenis ir zemāks nekā vīriešu, ir sieviešu tiekšanās pēc drošības un stabilitātes, viņas retāk izvēlēsies veikt darbus bīstamos apstākļos, ir mazāk elastīgas dzīvesvietas maiņai. Vīriešu izvēles noved viņus pie lielākiem peļņas avotiem, savukārt sieviešu izvēles koncentrējas uz mērķi sasniegt labākus dzīves apstākļus, kas pamatā ir bagātākas privātās dzīves veidošana.

Viena no ekonomiskā darba tirgus segmentācijas teorijām, kas skaidro darba tirgus segregāciju pēc dzimuma ir statistiskās diskriminācijas teorija. Tā uzskata, ka algu atšķirības un segregācijas cēloņi balstās dzimumu stereotipos – attiecīgā dzimuma darbiniekiem tiek piemērotas sievišķīgajā vai vīrišķīgajā nepieciešamās īpašības – augstāks darba ražīgums, noteiktas spējas, prasmes vai pieredze. Tādēļ jādi pretējā dzimuma piesaistīšana attiecīgajā nozarē ir saistīta ar papildus izmaksām un sekojoša dzimumu diskriminējoša rīcība no darba devēja puses ir uzskatāma par racionālu un ekonomiski pamatotu.

Savukārt dzimtes teoriju pamata pieņēmums ir tas, ka sieviešu neizdevīgais stāvoklis darba tirgū atspoguļo patriarhālās sabiedrības tradīcijas (priekšstats par sievieti kā mājas darbu veicēju un bērnu audzinātāju, bet vīrieti kā iztikas pelnītāju) un veidojies, pateicoties sievietes nelīdztiesīgajam un pakļautajam stāvoklis ģimenē un sabiedrībā kopumā. Darba dalīšana un patriarhālais sabiedrības modelis izskaidro to, kāpēc sievietes uzkrāj mazāk cilvēkkapitāla – nepietiekami daudz iegūst izglītību pieprasītajās nozarēs, kā arī ir spiestas pārtraukt savu darba pieredzi vai pat ātrāk izstāties no darba tirgus.

1.2.2. Dzimumu nevienlīdzības noteikšana

Dzimumu līdztiesība darba tirgū ir būtisks sociālekonomisks faktors, kas spēj uzlabot ekonomiskās izaugsmes iespējas. Tas saistīts ar neizmantoto cilvēku talanta potenciālu, kas citādi būtu izmantots, ja nepastāvētu dzimumu stereotipi darba tirgū.

Var tikt uzskatīta, ka diskriminācija pret sievieti pastāv brīdī, kad vīrieša relatīvā alga pārsniedz relatīvo algu, kas pastāvētu, ja sievietes un vīrieši tiktu atalgoti, balstoties uz

²³ **Farrell W.**, *Why Men Earn More*, American Management Association 2005, page 124-127. *Pieejams:* <https://zhenles.files.wordpress.com/2013/03/farrell-why-men-earn-more-the-startling-truth-behind-the-pay-gap-and-what-women-can-do-about-it.pdf> [Skatīts: 27.04.17.]

vienādiem kritērijiem.²⁴ Pētot dzimumu nevienlīdzību darba tirgū un ienākumu sadalē, tiek aplūkoti sekojoši rādītāji:

- **sieviešu un vīriešu sadalījums darba tirgū**, ko attēlo kā procentuālo sieviešu un vīriešu sadalījumu darba tirgū. Šis rādītājs ir būtisks, lai izprastu demogrāfisko struktūru sabiedrībā;
- **sieviešu un vīriešu bezdarbs** ir rādītājs sniedz informāciju par to, cik liela daļa no darba tirgus ir bezdarbnieku statusā, bet atrodas aktīvos darba meklējumos.²⁵ Ir būtiski ņemt vērā, ka pastāv vairāki faktori, kas var ietekmēt šo datu rezultātu. bieži vien par iemeslu kalpo kultūras faktors, jo daudzās sabiedrībās pastāv tradīcija, ka finansiālo nodrošinājumu ģimenei sniedz vīrietis, kamēr sievietē uzņemas saimniecisku darbu veikšanu.
- **sieviešu īpatsvars algotu darbinieku vidū**, kas tiek izteikt attiecībā pret kopējo algoto personu skaitu konkrētā nozarē. Algoti darbinieki, ir tādas nodarbinātās personas, kuras par savu darbību saņem atalgojumu naudas izteiksmē. Šāds īpašs iedalījums pastāv tādēļ, ka, lai gan visbiežāk sastopamais darba samaksas veids ir nauda, pastāv darba vietas, kur samaksa tiek noteikta pārdošanas komisiju, bonusu, vai pat pārtikas vai mājsaimniecības preču formā. Šādu rādītāju aprēķina kopēju algoto sieviešu skaitu dalot ar kopējo algoto personu skaitu konkrētā nozarē vai visās darba tirgū. Tiek uzskatīts, ka, jo augstāks ir šis rādītājs, jo tuvāk sabiedrība tiecas uz dzimuma vienlīdzību darba tirgū;
- **profesiju segregācija**, kas ir sieviešu un vīriešu sadalījumu pēc profesijas vai nodarbošanās veida. Pastāv vairākas metodes kā mērīt šāda veida diskrimināciju, piemēram, procentuālais lielums sieviešu dominējošā profesijā vai vīriešu dominējošā profesijā.²⁶
- **Sievietes vidējais vecums, stājoties pirmajā laulībā** ir statistisks mērījums, kas uzrāda, kāds ir vidējais sieviešu vecums valstī, brīdī, kad viņas stājas pirmajā laulībā.

²⁴ **Oaxaca R.**, *Male-Female wage differentials in Urban Labor Markets*, International Economic Review, Vol.14, No.3., 1973, p.694 Pieejams: <http://www-bcf.usc.edu/~ridder/Lnotes/Undeconometrics/Transparenten/Wagedecomp.pdf> [Skatīts: 27.04.17.]

²⁵ **Buvinic M., Morrioso R.A., Ofosu-Amaah W.A., Sjoblom M.**, *Equality of women*, The World Bank, 2008. pp.131-134

²⁶ **Smyth E.** *Field of Study and Gender Segregation in European Labour Markets*, Economic and Social Research Institute (ESRI), Vol 49(4-5): 257-281, Ireland, p.262. Pieejams: <http://datubazes.lanet.lv:5053/doi/pdf/10.1177/0020715208093077> [Skatīts: 12.05.17.]

Šis rādītājs palīdz prognozēt sieviešu aktivitāti darba tirgū, jo pastāv liela iespēja, ka pēc laulībām radīsies arī ģimenes pieaugums.

- **Sievietes vidējais vecums pirmā bērna dzimšanas brīdī.** Līdzīgi, kā iepriekšminētais rādītājs, arī šis ir statistisks mērījums, kas uzrāda vidējo sieviešu vecumu valstī, pirmā bērna dzimšanas brīdī. Abi mērījumi ir cieši saistīti un ļauj prognozēt sieviešu aktivitāti darba tirgū un potenciālo laiku, kad sieviete varētu doties bērnu kopšanas atvaļinājumā.

Profesiju segregācija ir viena no visplašāk apskatītajām problēmām pētot ienākumu nevienlīdzību starp dzimumiem darba tirgū. Iemeslus šai problēmai meklē ne tikai ekonomisti un sociologi, bet arī dabaszinātņu pētnieki, balstoties uz bioloģiskām atšķirībām dzimumu starpā, kas kalpo kā iemesls tam, kādēļ vīrieši ir labāk piemēroti atsevišķām profesijām nekā sievietes un otrādi. Pēdējo gadu laikā prakse gan rāda, ka bioloģisko faktoru ietekme profesiju segregācijā mazinās, jo sievietes uzrāda izcilus rezultātus amatos, kuros līdz šim sievietēm nav tikusi dota iespēja sevi pierādīt un to pašu dara vīrieši, uzrādot augstus rezultātus, šķietami sievišķīgās profesijās.

Lai noteiktu dzimumu nevienlīdzības līmeni valstīs un salīdzinātu datus starptautiskā līmenī, tiek izmantoti dažādi nevienlīdzības noteikšanas indeksi. Viens no jaunākajiem indeksiem ir **dzimumu vienlīdzības indekss**²⁷, ar kura palīdzību ir iespējams skaitliski attēlot dzimumu nevienlīdzības līmeni un šīs problēmas progresu laika gaitā. Šī indeksa mērķis ir skaitliski izteikt relatīvo plaisu starp vīriešiem un sievietēm četrās jomās: veselība, izglītība, ekonomika un politika. Kopumā analizētas tiek 144 valstis un par katru valsti tiek sniegts divu lapaspušu garš ziņojums.

Pirmajā lapaspusē tiek atspoguļoti valstu rādītāji četros apakšindeksos:

Pirmais ir Ekonomiskās līdzdalības un iespēju apakšindekss, kas aplūko sieviešu un vīriešu proporcionālo līdzdalību darba tirgū, sieviešu īpatsvaru vadošos amatos, sieviešu un vīriešu nodarbinātību pēc darbības veida, kā arī pēta to, vai tiek piešķirta vienāda vērtība paveiktajam darbam, neatkarīgi no tā, kāda dzimuma pārstāvis to ir paveicis.

Otrais ir izglītības pieejamības apakšindekss, kurā tiek apskatītas atšķirības dzimumu starpā izglītībā un apmācībā. Šāda veida dati tiek atzīti par ļoti nozīmīgiem, jo tie ietekmē darba tirgus segregāciju. Sasniegumi izglītībā un segregācija tiek izvērtēti, analizējot datus par

²⁷ World Economic Forum, Measuring Global Gender gap Pieejams: <http://reports.weforum.org/global-gender-gap-report-2016/measuring-the-global-gender-gap/>

sieviešu un vīriešu proporciju, kas ieguvuši augstāko izglītību, kur tiek izmantoti dati par augstākās izglītības absolventu dzimumu proporciju dažādās izglītības jomās.

Veselības apakšindekss atspoguļo datus par dzimstības rādītājiem starp dzimumiem, kas tiek iegūti aprēķinot dzīvi dzimušo zēnu skaitu uz 100 dzīvi dzimušo meiteņu skaita. Tāpat indekss aprēķina paredzamo mūža ilgumu, kurā sieviešu un vīriešu veselības stāvoklis ir nevainojams. Tāpat tiek izmantoti rādītāji par nesaņemtiem medicīniskajiem un zobārstniecības pakalpojumiem.

Savukārt politiskās līdzdalības apakšindeksā tiek apskatīta sieviešu skaitliskā attiecība valsts parlamentā, kā arī aplūkoti dati par to, cik gadus sievietes ir biju valsts vadītājas amatā pēdējo 50 gadu laikā.

Indekss piedāvā arī padziļinātāku analīzi, kurā par katru valsti apkopo vairāk kā 70 rādītājus, tostarp sieviešu iespēju attīstīt līderību, tehnoloģiju pieejamību vīriešu un sieviešu vidū, iespējas veidot ģimeni un faktorus, kas to ietekmē. Tāpat atsevišķi tiek izdalīti rādītāji, kas apkopo informāciju par ilgumu, ko bērni atrodas vecāku aprūpē, valdības atbalstu bērnu aprūpe.

Darba pirmajā daļā aplūkoti zinātniskie literatūras avoti sniedz teorētisku bāzi darba turpmākās izstrādes procesā. Literatūra deva strukturētu skaidrojumu par ienākumu veidiem un to izcelsmi, par ienākumu nevienlīdzības rašanās cēloņiem un tās mērīšanas metodēm. Tāpat tika sniegts teorētisks pamatojums sabiedrībā pastāvošajiem stereotipiem, kas saistās ar nodarbinātības veidiem. Tika sniegts skaidrojums tam, kādēļ rodas dzimumu segregācija algotu amatu vidū, kas turpmāk var veidot ienākumu plaisu.

Apskatītais dzimumu vienlīdzības indeksa teorētiskais skaidrojums sniedza priekšstatu par tā aprēķināšanas metodēm un indeksa komponentēm. Darba gaitā autore secināja, ka pastāv arī citas, līdzīgas dzimumu vienlīdzības mērīšanas metodes, kas izpaužas indeksu formā, bet tie pamatā aplūko tos pašus rādītājus. Pārsvārā variējas indeksos aplūkotie reģioni, vecumu grupas vai rases.

Teorētiskajā daļā aprakstītos rādītājus un indeksus autore aplūkos arī darba pētnieciskajā daļā, cenšoties noskaidrot, cik lielā mērā tie izskaidro pastāvošo ienākumu nevienlīdzību.

2. Ienākumu nevienlīdzības novērtējums starp vīriešiem un sievietēm Latvijā un Itālijā.

2.1. Dzimumu vienlīdzības tiesiskie aspekti Latvijā un Itālijā

Latvijas likumdošanā nav pieņemts atsevišķs likums, kas regulētu dzimumu līdztiesību valstī. Tā vietā Latvija ir izvēlējusies sekot ES dzimumu līdztiesības un pretdiskriminācijas tiesību aktu īstenošanas struktūrai. Valsts ir pieņēmusi lēmumu īstenot attiecīgos ES regulējumus kā punktus atsevišķos dzīves jomas regulējošos likumus, tā vietā, lai izstrādātu vienotu likumu par dzimumu līdztiesību. Kā, piemēram, dzimumu vienlīdzības regulējums nodarbinātības jomā tika ieviests ar grozījumu darba likumā, kas paredz, ka tieša diskriminācija pastāv, ja salīdzināmā situācijā attieksme pret personu saistībā ar tās piederību pie noteikta dzimuma ir, bija vai var būt mazāk labvēlīga nekā pret citu personu. Mazāk labvēlīga attieksme grūtniecības vai dzemdību atvaļinājuma, vai atvaļinājuma bērna tēvam piešķiršanas dēļ uzskatāma par tiešu diskrimināciju atkarībā no personas dzimuma.²⁸ Savukārt sociālais likums par sociālo drošību sevī ietver divus ļoti būtiskus punktus dzimumu vienlīdzības jautājumā. Tas paredz, ka jebkurai personai, kura vēlas iegūt izglītību, kas atbilst tās interesēm un spējām, ir tiesības uz savas izglītības individuālu atbalstīšanu un to, ka katram ir tiesības uz noteiktu profilaktiskas un ārstējošas veselības aprūpes minimumu Tajā pašā likumā paredzot, ka nodrošinot sociālos pakalpojumus, aizliegta atšķirīga attieksme atkarībā no personas [...] dzimuma, vecuma, [...] vai citiem apstākļiem. Kā arī Latvijas Republikas likumdošana aizliedz atšķirīgu attieksmi patērētājam piedāvājot un pārdodot preci vai pakalpojumu.²⁹ Ar šādu likumu pantu palīdzību Latvijas valdība aizsargā tās iedzīvotājus no iespējamās nevienlīdzīgas attieksmes.

Pastāv arī likuma pants, kas attiecās uz nodarbinātību un nosaka, ka bezdarbniekiem, darba meklētājiem un bezdarba riskam pakļautajām personām paredzētos aktīvos nodarbinātības pasākumus un bezdarba samazināšanas preventīvos pasākumus, valsts un pašvaldību kompetenci šo pasākumu īstenošanā, kā arī bezdarbnieka un darba meklētāja

²⁸ Latvijas Republikas Darba likums 1. nodaļa, 2¹ pants 1.punkts, 2. nodaļa, 4.pants 1.punkts, 2. nodaļa 6.pants 9.nodaļa, 29.pants, Pieejams: 5.punkts <https://likumi.lv/doc.php?id=26019> [Skatīts: 08.05.17]

²⁹ Latvijas Republikas Patērētāju tiesību aizsardzības likums 3¹ pants, 1.punkts, Pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=23309> [Skatīts: 04.05.17.]

statusu, tiesības un pienākumus.³⁰ Īstenojot aktīvos nodarbinātības un preventīvos bezdarba samazināšanas pasākumus, aizliegta atšķirīga attieksme personas dzimuma vai citu iemeslu dēļ.³¹ Tas nozīmē, ka Latvijas valstij jāveicina bezdarba mazināšanās kā vīriešu, tā sieviešu vidū.

Sakarā ar to, Latvijai ir nācies saskarties ar dažām problēmām šajā sakarā. Problēmas parādās, jo Latvijas Republikas likumi ne vienmēr atbilst ES dzimumu vienlīdzības un nediskriminācijas likuma prasībām, kas noved pie situācijas, kad likumu īstenošanas pasākumi pilnībā neietver ES direktīvas.

Līdzīgi kā Latvijā, arī Itālijā pastāv likuma panti, kuru mērķis ir regulēt dzimumu vienlīdzību valstī. Itālijas Valsts Konstitūcija paredz, ka sieviešu dzimuma darbiniekiem piemīt tādas pašas tiesības, kā vīriešu dzimuma darbiniekiem un vienāda padarītā darba gadījumā, abiem dzimumiem ir jāsaņem vienāds atalgojums.³² Tas pats likuma paredz arī īpašus darba apstākļus sievietēm, kas ļauj pildīt savu fundamentālo ģimenes funkciju un dod mātes tiesības, kas attiecas uz bērnu radīšanu.

Eiropas Savienībā pastāv direktīvas, kas nosaka vienlīdzību starp vīriešiem un sievietēm attiecībā uz darba iespējām, profesionālo sagatavošanu un paaugstināšanu amatā, kā arī darba nosacījumiem, to skaitā atalgojumu. Eiropas Kopienų Padome 1975.gadā attiecībā uz atalgojumu pieņēma direktīvu (75/117/EEK) par dalībvalstu likumu tuvināšanu attiecībā uz tāda principa piemērošanu, kas paredz vienlīdzīgu atalgojumu vīriešiem un sievietēm. Drīz pēc tā, 1976.gadā sekoja direktīva par tāda principa īstenošanu, kas paredz vienlīdzīgu attieksmi pret vīriešiem un sievietēm attiecībā uz darba, profesionālās izglītības un izaugsmes iespējām un darba apstākļiem.³³ Direktīvu rezultātā tika izstrādāti pasākumi, kuru mērķis bija panašs leilāku dzimumu līdzsvaru darba tirgū un mudināt sievietes uz ekonomisko aktivitāti.

Nosacījums par dzimumu līdztiesību ir ietverts arī Eiropas Sociālajā hartā, kas paredz atzīt strādājošo vīriešu un sieviešu tiesības uz vienlīdzīgu samaksu par vienlīdzīgas vērtības darbu,³⁴ tādā veidā likuma priekšā neatzīstot ienākumu nevienlīdzību starp vīriešiem un sievietēm.

³⁰ Latvijas Republikas Bezdarbnieku un darba meklētāju atbalsta likums 1. nodaļa 2 pants 1 punkts, Pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=62539> [Skatīts: 04.05.17.]

³¹ Latvijas Republikas Bezdarbnieku un darba meklētāju atbalsta likums 1. nodaļa 2¹ pants 1 punkts,

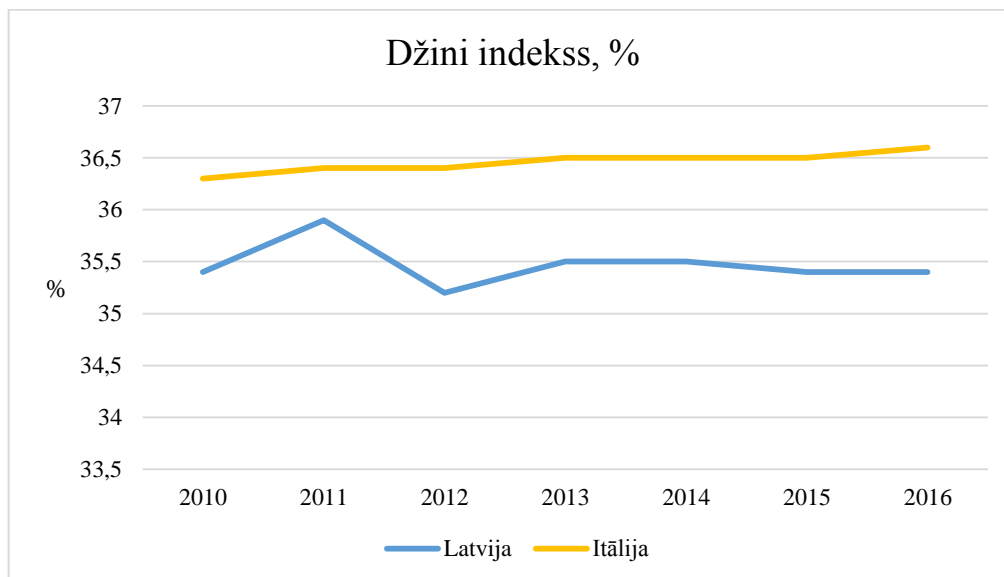
³² Constitution of Italian Republic, Art.37, Pieejams: https://www.senato.it/documenti/repository/istituzione/costituzione_inglese.pdf [Skatīts:25.04.17.]

³³ Padomes direktīva, 76/207/EEK, Eiropas kopienu oficiālais vēstnesis, L29/40, 1975. Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?uri=CELEX%3A31976L0207> [Skatīts:25.04.17.]

³⁴ Eiropas Sociālā harta 4.pants Pieejams: <https://likumi.lv/ta/lv/starptautiskie-ligumi/id/1045> [Skatīts:25.04.17.]

2.2. Ienākumu nevienlīdzības novērtējums starp dzimumiem Latvijā un Itālijā.

Primārais rādītājs, kas tiek apskatīts, lai iegūtu vispārēju priekšstatu par iedzīvotāju ienākumu nevienlīdzību un sociālo noslāņošanos, ir Džini indekss.

2.1 attēls, Džini indekss Latvijā un Itālijā no 2010.-2016.gadam, %³⁵

Aplūkojot 2.1.attēlu ir skaidri redzams, ka starp abām izvēlētajām analīzei pakļautajām valstīm, Itālijā ienākumu nevienlīdzības līmenis ir ievērojami augstāks nekā Latvijā, tādēļ var secināt, ka šajā valstī valda lielākā sabiedrības noslāņošanās. Itālijā Džini indekss visu gadu garumā nav būtiski mainījies, kas no vienas puses norāda uz ienākumu nevienlīdzības stabilitāti, bet no otras puses, par spīti daudzajiem ES nevienlīdzības mazināšanas pasākumiem, tie neatspoguļojas indeksa rādītājos. Savukārt Latvijā, pretēji Itālijai, Džini indekss ir piedzīvojis būtiskas svārstības. Par izmaiņu iemeslu var minēt ekonomisko krīzi, kas valsti skāra 2008. un 2009. gadā, un kuras sekas bija vērojamas vēl līdz 2012.gadam, kad valsts ekonomika sāka stabilizēties. Apskatot Džini indeksu, apstiprinās vairāki šī darba 1.nodaļā apskatītie Džini indeksa trūkumi, proti, nav iespējams noteikt nevienlīdzības stāvokli starp vīriešiem un sievietēm, tāpat nav nekas skaidrs par nevienlīdzību dažādās vecuma grupās, kā arī tādā teritoriāli lielā valstī kā Itālija, indekss nesniedz informāciju par to, kāda ir ienākumu nevienlīdzības situācija reģionos. Šo iemesla dēļ ir būtiski apskatīt atsevišķus rādītājus, kas sniegs detalizētāku nevienlīdzības novērtējumu katrā no analīzei izvēlētajām valstīm.

³⁵ Passport datubāzes, *Gini Index: Euromonitor International from national statistics*, Pieejams: <http://datubazes.lanet.lv:2147/portal/statistics/tab> [Skatīts: 26.04.17]

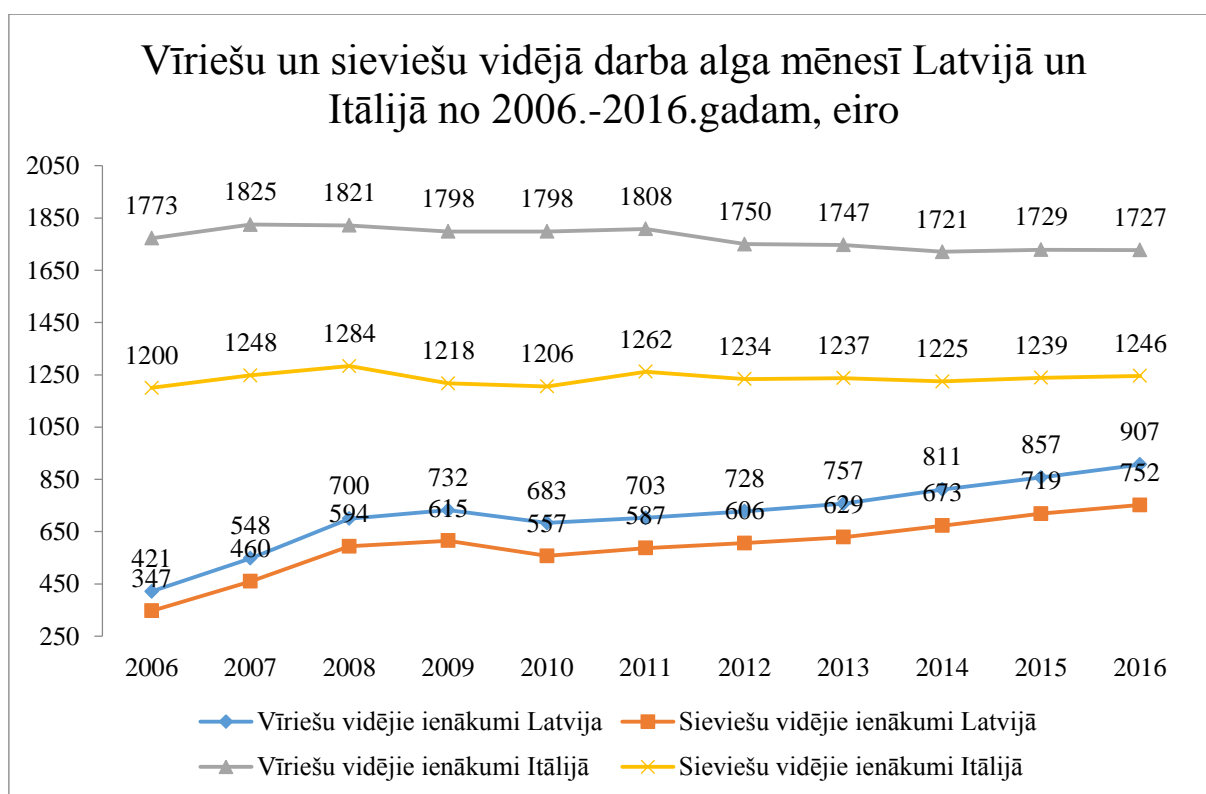
2.2.1. Ienākumu apjoms starp vīriešiem un sievietēm

Lai varētu veikt turpmāku pētījumu, pirmkārt, ir jāaplūko rādītāji par ienākumu apjomu dzimumu starpā Latvijā un Itālijā, kā arī jānoskaidro, cik liela ir ienākumu plaisa.

Vīriešu un sieviešu vidējā darba alga mēnesī Latvijā un Itālijā

Lai noteiktu ienākumu nevienlīdzības apjomu starp vīriešiem un sievietēm, autore apkopoja vidējo ienākumu apjomu mēnesī katram dzimumam laika periodā no 2006. līdz 2016.gadam.

Apskatot statistikas datus par sieviešu un vīriešu vidējiem ienākumiem gadā no 2006. līdz 2016. gadam, autore izvirzītais secinājums aplūkojot izglītības segregāciju neapstiprinās, proti, neskatoties uz lielo sieviešu īpatsvaru, kas ir ieguvušas augstāko izglītību, ienākumu plaisa starp dzimumiem tomēr pastāv.

2.2attēls, Vīriešu un sieviešu vidējā darba alga mēnesī Latvijā un Itālijā, euro³⁶

³⁶ Centrālā Statistikas Pārvalde, Sieviešu un vīriešu vidējā darba samaksa Pieejams: http://data.csb.gov.lv/pxweb/lv/Sociala/Sociala_ikgad_dsamaksa/?tablelist=true&rxid=89fa53c2-5ff7-456f-aae4-c4274cf3b2aa [Skatīts: 12.04.17.]

Grafikā ir redzams sieviešu un vīriešu vidējo ienākumu salīdzinājums pēdējo 10 gadu laikā. Abās valstīs gadu gaitā nemainīga ir bijusi situācija, kad vīrieši saņēmuši lielākus ienākumus, nekā sievietes, kas ļauj autorei secināt, ka abās valstīs, pastāv nevienlīdzīga ienākumu sadale starp vīriešiem un sievietēm.

Kā jau raksturīgi ekonomiskās krīzes periodam, no 2009. līdz 2010.gadam ienākumu apjoms kritās visiem Latvijas iedzīvotājiem. Tomēr atgriežoties ekonomiskajai stabilitātei valstī, no 2010.gada ir vērojama minimāls, bet stabils ienākumu pieaugums abiem dzimumiem.

Aplūkojot grafiku, vizuāli šķiet, ka pēdējo 10 gadu laikā būtiski ir pieaugusi ienākumu plaisa starp vīriešiem uz sievietēm. 2006. gadā sieviešu vidējie ienākumi bija vien par 74 eiro mazāki, nekā vīriešu vidējie ienākumi, savukārt 2016. gadā šī starpība ir 155 eiro. Tomēr, ja rēķina sieviešu vidējo ienākumu procentuālo attiecību pret vīriešu ienākumiem, tad pēdējo 10 gadu laikā nekas nav mainījies, sievietes saņem ienākumus 82% apmērā attiecībā pret pretējā dzimuma vidējiem ienākumiem.

Itālijā situācija ir citāda. Lai gan kopējais ienākumu apjoms gan vīriešiem gan sievietēm ir lielāks, attiecīgi arī ienākumu plaisa ir lielāka. 2006.gadā Itālijas sievietes saņēma vien 68% attiecībā pret vīriešu ienākumiem. Desmit gadu laikā situācija ir minimāli, bet uzlabojusies un 2016. gadā sievietes saņēma ienākumus 72% apmērā no vīriešu ienākumiem.

Darba samaksas atšķirības starp dzimumiem

Jau noskaidrots, ka Latvijā pastāv ienākumu nevienlīdzība starp vīriešiem un sievietēm, kuras apjoms pēdējo 10 gadu laikā nav būtiski sarucis. Latvijā sievietes, kas strādā algotu darbu, vidēji pelna mazāk nekā vīrieši. 2015. gadā sieviešu vidējā mēneša bruto darba samaksa bija par 16,2% zemāka nekā vīriešiem, un salīdzinājumā ar 2014. gadu šis rādītājs ir pieaudzis par 0,8 procentpunktiem.

Takā tika noskaidrots, ka izglītības līmenis nevarētu kalpot kā iemesls pastāvošajai ienākumu nevienlīdzība valstī, jo sievietes skaitliski vairāk ir ieguvušās augstākās izglītības diplomus, autore apkopoja vīriešu un sieviešu ienākumu sadalījumu pa darbības veidiem, lai noskaidrotu, kuras ir tās nozares, kurās veidojas vislielākā ienākumu plaisa.

Analizējot ienākumu nevienlīdzību, ir būtiski aplūkot ienākumu sadalījumu pa darbības veidiem, lai rakstos priekšstats par dzimumu segregāciju starp profesionālās nodarbošanās jomām. Ja pastāv izteikta segregācija, nozīmīgi ir saprast tās iemeslus un pastāvošo ienākumu līmeni katrā jomā. Dzimuma koncentrēšanās kādā konkrētā darbības

nozārē ierobežo peronu iespējas uz ienākumu apjoma pieaugumu, profesionālo pilnveidošanos un tiek uzskatīts, ka tas arī traucē talantu attīstību dažādās jomās.

2.1.tabula, Vīriešu un sieviešu darba samaksa pa darbības veidiem Latvijā, eiro³⁷

Darba veids	Vidējā darba samaksa sievietēm		Vidējā darba samaksa vīriešiem		Sieviešu darba samaksa % pret vīriešu darba samaksu	
	2010*	2016*	2010*	2016*	2010	2016
Pavisam	557	752	683	907	81,6	82,9
Lauksaimniecība, medniecība un mežsaimniecība	501	721	586	824	85,5	87,5
Inženierbūvniecība	673	930	738	948	91,2	98,1
Mazumtirdzniecība un vairumtirdzniecība, auto remonts	454	646	621	884	73,1	73,1
Viesnīcas un restorāni	364	532	463	663	78,6	80,2
Transports, glabāšana un sakari	622	815	721	852	86,3	95,7
Finanšu un apdrošināšanas darbības	1 095	1503	1 779	2378	61,6	63,2
Operācijas ar nekustamo īpašumu; noma un cita komercdarbība	466	710	566	794	82,3	89,4
Valsts pārvalde un aizsardzība; obligāta sociālā apdrošināšana	710	1028	714	996	99,4	103,2
Izglītība	507	651	545	714	93,0	91,2
Veselība un sociālā aprūpe	553	882	658	738	84,0	119,5

Aplūkojot kopainu, uzreiz var redzēt, ka sievietes Latvijā pelna par teju 20% mazāk nekā vīrieši, turklāt pēdējo sešu gadu laikā situācija nav būtiski mainījusies. Tomēr aplūkojot sīkāk katru nozari, situācija ir pavisam citādāka. Nozares, kurās valda teju perfekta vienlīdzība atalgojuma ziņā starp vīriešiem un sievietēm, protams, ir valsts pārvalde, kur 2010. gadā sievietes pelnīja 99,4% no vīriešu algas apmēra, tomēr pērn parādījās ne tikai vēl lielāka vienlīdzība, bet pat situācija, kad sievietes atalgojums ir augstāks par vīrieša – 103,2%. Arī izglītībā, lai gan nedaudz kritusies, bet valda ievērojama ienākumu vienlīdzība starp

³⁷ Autora veikti aprēķini pēc Centrālās Statistikas Pārvaldes datiem - *Centrālā Statistikas Pārvalde, Vīriešu un sieviešu darba samaksa pa darbības veidiem, [Skatīts: 10.04.17] Pieejams: http://data.csb.gov.lv/pxweb/lv/Sociala/Sociala_ikgad_dsamaksa/?tablelist=true&rxid=89fa53c2-5ff7-456f-aae4-c4274cf3b2aa [Skatīts: 23.04.17.]

vīriešiem un sievietēm – vairāk nekā 90%. Interesanta situācija ir veselības aprūpes komā, kur pēdējo sešu gadu laikā sieviešu atalgojums ir audzis visstraujāk, par 35,5%, pērn būtiski apsteidzot vīriešu atalgojuma apmēru, sastādot 119,5% no tā. To varētu skaidrot vēlreiz iepriekš minēto tabulu ar grādu ieguvušo studentu skaitu. Pēdējo gadu laikā ir palielinājies vīriešu skaits, kas ir ieguvuši grādu veselības aprūpē, kas nozīmē, ka darba tirgū un vairāk vīriešu dzimuma pārstāvju strādājošu šajā nozarē. Ņemot vērā nozares specifiku, atalgojuma apjoms ir saistīts ar darba stāžu un pieredzi, kas būs lielākam skaitam sieviešu.

Ne tik pozitīva situācija ir vērojama mazumtirdzniecības un finanšu un apdrošināšana jomā, kur ienākumu plaisa starp vīriešiem un sievietēm ir ievērojami lielāka. Mazumtirdzniecībā kopš 2010. gada ienākumu atšķirība ir saglabājusies konstanta, sieviešu ienākumi ir mērojami 73% apmērā no vīriešu ienākumiem. Lielāka plaisa pastāv tikai finanšu un apdrošināšanas jomā, kur tā ir nedaudz virs 60% un sešu gadu laikā situācija ir uzlabojusies par nepilniem diviem procentiem.

Strādājošo mēneša vidējās samaksas sadalījums starp dzimumiem

Algu atšķirības ar diskrimināciju viennozīmīgi nevarot skaidrot, jo ir dažādi iemesli, kāpēc sievietes ir zemāk atalgotas. Vairums sieviešu strādā nozarēs, kur vidējais atalgojums ir zems - izmitināšanas, ēdināšanas un sadzīves pakalpojumu uzņēmumos, mākslas un izklaides nozarē, tirdzniecībā, veselības un sociālās aprūpes iestādēs.

2.2. Darba ņēmēju skaita sadalījums pēc darba ienākumiem un dzimuma³⁸

	2010. gads*			2016. gads*			Izmaiņas %	
	Kopā	Siev.	Vīrieši	Kopā	Siev.	Vīrieši	Sievietes	Vīrieši
Ienākumi, euro	753337	406670	346667	864096	451412	412684	11,0	19,0
līdz 70.00	30640	14485	16155	20730	10242	10488	-29,3	-35,1
70.01-150.00	54400	27686	26714	27681	14298	13383	-48,4	-49,9
150.01-300.00	156468	85901	70567	61791	34438	27353	-59,9	-61,2
300.01-500.00	150532	89357	61175	191072	104829	86243	17,3	41,0
500.01-700.00	101771	57574	44197	126416	72296	54120	25,6	22,5
700.01-1000.00	97720	52037	45683	162418	82354	80064	58,3	75,3
1000.01-1500.00	58599	27591	31008	117721	56107	61614	103,4	98,7
1500.01-2000.00	18865	7949	10916	40756	17587	23169	121,2	112,2
2000.01-2500.00	8096	3215	4881	18370	7423	10947	130,9	124,3
2500.01-3000.00	4050	1496	2554	9251	3556	5695	137,7	123,0

³⁸ Autora veikti aprēķini pēc centrālās statistikas pārvaldes datiem *Centrālā Statistikas Pārvalde, Darba ņēmēju skaita sadalījums pēc darba ienākumiem un dzimuma, http://data.csb.gov.lv/pxweb/lv/Sociala/Sociala_ikgad_dsamaksa/DS0120_euro.px/table/tableViewLayout2/?r_xid=89fa53c2-5ff7-456f-aae4-c4274cf3b2aa [Skatīts: 20.04.17]

3000.01-4000.00	3665	1236	2429	8240	2954	5286	139,0	117,6
4000.01-5000.00	1421	431	990	3223	1062	2161	146,4	118,3
5000.01-6000.00	630	183	447	1511	474	1037	159,0	132,0
virš 6000.00	1201	285	916	2345	652	1693	128,8	84,8
Bez darba ienākumiem	65280	37248	28032	72570	43140	29430	15,8	5,0

Vērojot strādājošo vīriešu un sieviešu skaitlisko sadalījumu pa ieņēmumu apjomu, tik tiešām 2010.gadā parādās statistikas dati pierādīja, ka sieviešu skaitliskais pārkums ir redzams veicot amatus, kur ir mazāks atalgojums, bet pie ienākumu līmeņa 1000 eiro un vairāk, situācija uzreiz mainās un lielāks skaits ar personām, kas iegūst lielos ienākumus un vīriešu vidū. Un diemžēl arī 2016.gadā saglabājās šāda situācija, vīriešu skaits pārsniedz sieviešu skaitu tikai pie ienākumu līmeņa 1000 eiro mēnesī.

Tomēr pozitīvāka situācija ir redzama, ja mēs aplūkojam kā ir mainījies darba ņēmēju skaits katrā ieņēmumu intervālā. Un ir redzams, ka vislielākais sieviešu skaits ir pieaudzis pie ieņēmumu līmeņa 5000 līdz 6000 eiro. Lai gan strādājošo vīriešu skaits pie šāda ienākumu līmeņa ir teju trīsreiz lielāks nekā sieviešu, sieviešu skaits arī strauji aug.

2.2.2. Vīriešu un sieviešu izglītības līmeņa novērtējums.

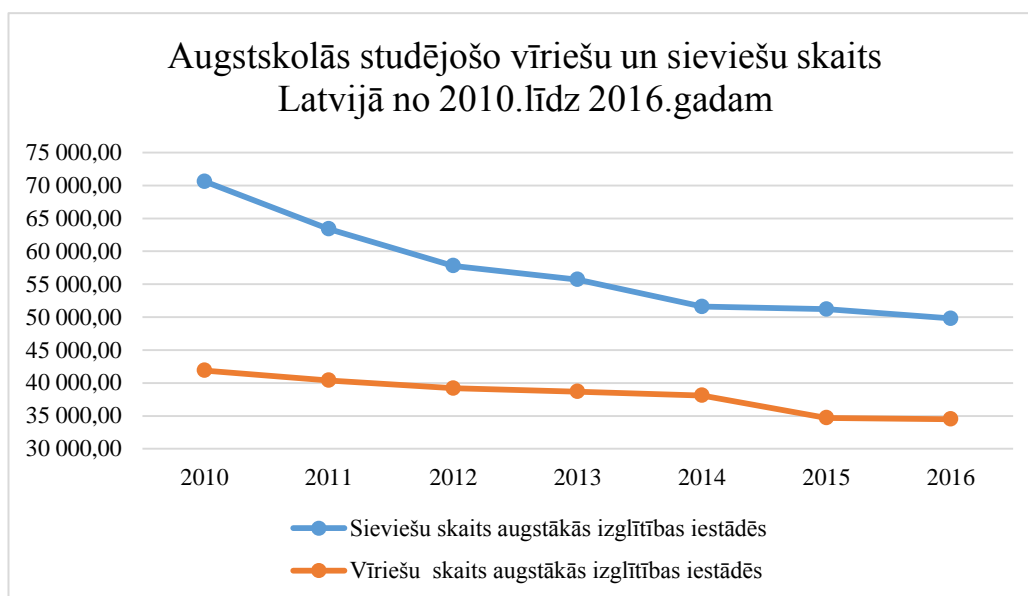
Pēdējās simtgades laikā ir notikusi milzīga augstākās izglītības attīstība industrializētajās valstīs, kā rezultātā vairākās OECD valstīs jauniešu skaits, kas uzsāk augstākās izglītības studijas pārsniedz 50%. Šāda izglītības pieejamības un pieprasījuma attīstība ir būtiski mainījusi arī darba tirgū pastāvošās normas un prasības.

Aplūkojot vēsturisko izglītības pieprasījuma attīstību, dati uzrāda īpaši strauju izglītības pieprasījuma attīstību sieviešu vidū. Piemēram, aplūkojot Itālijas piemēru, izteikta sieviešu līdzdalība augstākās izglītības iegūšanā sākās pagājušā gadsimta vidū. Ja 1935.gadā vien 15% no itāļu sievietēm ieguva augstāko izglītību, tad 1945.gadā tie bija jau 30% un 1992. gadā puse no sievietēm Itālijā ieguva augstāko izglītību.³⁹ Tomēr būtiski ir noskaidrot vai dzimumu nevienlīdzība ir izzudusi arī izglītības tematisko nozaru vidū. Pētījumi liecina, ka dzimumu nevienlīdzība joprojām pastāv dažādos izglītības aspektos, jo īpaši runājot par izglītības un nodarbinātības jomu.

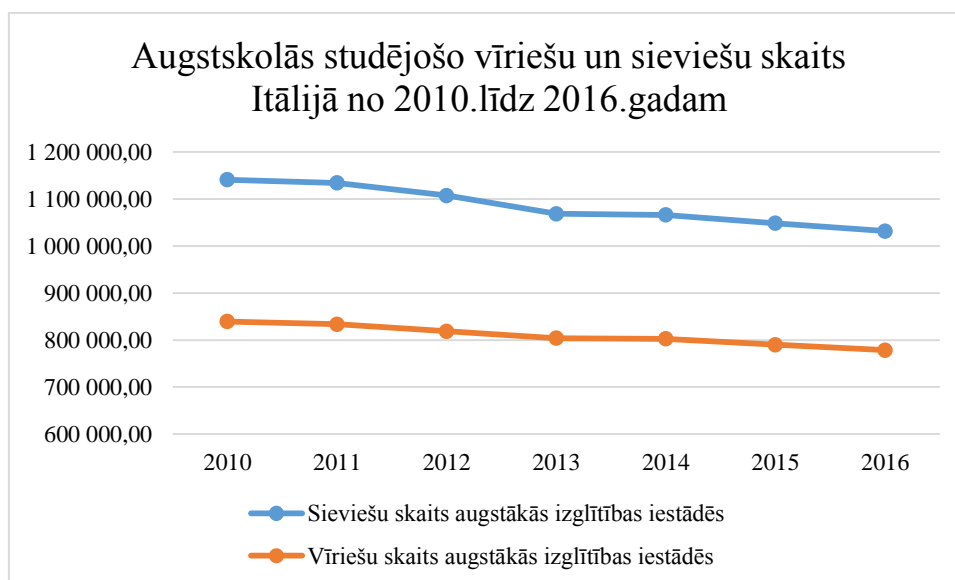
³⁹ Moris Traventi *Something changes, something not. Long-term trends in gender segregation of fields of study in Italy*, Italian Journal of Sociology of Education, Vol.2.Issue 2, 2010., pp. 47-80, https://boa.unimib.it/retrieve/handle/10281/11572/13673/Triventi_2010_IJSE%20post-print.pdf [Skatīts: 11.05.17.]

Augstskolās studējošo vīriešu un sieviešu skaits Latvijā un Itālijā

Lai noskaidrotu ienākumu nevienlīdzības iemeslus, ir jāapskata vairāki ļoti būtiski rādītāji. Atsaucoties uz darbā apskatīto teorētisko literatūru, viens no rādītājiem, kas palīdz prognozēt un izskaidrot ienākumu nevienlīdzību starp vīriešiem un sievietēm, ir izglītības līmenis.

2.3.attēls, Augstskolās studējošo vīriešu un sieviešu skaits Latvijā no 2010.-2016.gadam⁴⁰

2.4.attēls, Augstskolās studējošo vīriešu un sieviešu skaits Itālijā no 2010-2016.gadam.⁴¹

⁴⁰ Passport datubāzes, *Female and Male Students in Higher Education*, Pieejams: <http://datubazes.lanet.lv:2147/portal/statistics/tab> [Skatīts: 05.05.17]

Aplūkojot grafikus, ir redzams, ka abās valstīs augstākās izglītības iestādēs pastāv ievērojams sieviešu dzimuma studentu pārsvars. Latvijā šis pārsvars bija īpaši iztikts 2010.gadā, kad izglītības iestādēs sieviešu bija teju uz pusi vairāk nekā vīriešu, tomēr gadu laikā starpība ir mazinājusies. Tāpat arī Itālijā studentu vidū lielāks skaitliskais pārsvars ir redzams no sieviešu puses. Aplūkojot pieejamos statistikas datus un balstoties uz aplūkoto teorētisko literatūru, izglītība nav faktors, kas ietekmē ienākumu plaisu starp dzimumiem, jo sievietes iegūst augstu izglītības līmeni abās valstīs.

Studējošo sieviešu un vīriešu segregācija pa tematiskajām grupām Latvijā

Lai gan liels sieviešu skaits iegūst augstāko izglītību gan Latvijā, gan Itālijā, būtiski ir apskatīt arī grādu vai kvalifikāciju ieguvušo studentu skaitu pa izglītības tematiskajām grupām, kas ļauj iegūt izpratni par to, kādu izglītību izvēlās iegūt sievietes un kādu vīrieši. Salīdzināti tika trīs gadi: 2010. gads, lai noteiktu izmaiņas un tendences ilgākā laika periodā, kā arī 2015. un 2016.gads, lai noteiktu kādas ir izmaiņas īsā laika periodā, cik strauja ir attīstība.

2.3. tabula, Grādu vai kvalifikāciju ieguvušo studentu skaits pa izglītības tematiskajām grupām augstskolās un koledžās Latvijā⁴²

	2010. gads			2015. gads			2016. gads		
	Beigušo studentu skaits*	Sievietes	Vīrieši	Beigušo studentu skaits*	Sievietes	Vīrieši	Beigušo studentu skaits*	Sievietes	Vīrieši
Kopā	26545	71,3	28,7	17021	65,4	34,6	15796	65,6	34,4
Izglītība	2206	88,5	11,5	1149	92,7	7,3	1163	92,1	7,9
Humanitārās zinātnes un māksla	1917	83,6	16,4	1552	77,1	22,9	1398	77,3	22,7
Sociālās zinātnes, komerczinības un tiesības	14417	75,0	25,0	6822	71,3	28,7	6194	71,4	28,6

⁴¹ Passport datubāzes, *Female and Male Students in Higher Education*, Pieejams: <http://datubazes.lanet.lv:2147/portal/statistics/tab> [Skatīts: 05.05.17]

⁴² Autora veikti aprēķini pēc Centrālās statistikas pārvaldes datiem. *Centrālā Statistikas Pārvalde, Grādu vai kvalifikāciju ieguvušo studentu skaits pa izglītības tematiskajām grupām augstskolās un koledžās, Pieejams: http://data.csb.gov.lv/pxweb/lv/Sociala/Sociala__ikgad__izgl/IZO290.px/table/tableViewLayout2/?rxid=cdbc978c-22b0-416a-aacc-aa650d3e2ce0 [Skatīts: 11.04.17.]

Dabas zinātnes, matemātika un informācijas tehnoloģijas	1336	40,0	60,0	1215	35,1	64,9	1146	37,4	62,6
Inženierzinātnes, ražošana un būvniecība	2465	26,9	73,1	2125	27,3	72,7	1988	26,6	73,4
Lauksaimniecība	229	56,8	43,2	287	48,4	51,6	293	45,7	54,3
Veselības aprūpe un sociālā labklājība	2456	93,0	7,0	2382	86,9	13,1	2252	86,6	13,4
Pakalpojumi	1500	62,2	37,8	1489	53,4	46,6	1362	55,1	44,9

Tāpat kā 2.3. attēlā, arī tabula 2.1. ir redzams, ka ir ievērojamais sieviešu pārsvars kopējā studējošo skaitā. 2010. gadā vairāk nekā 70% studējošo bija sievietes un, lai gan pēdējo gadu laikā šī krasā atšķirība ir nedaudz samazinājusies, joprojām sievietes pārstāv teju divas trešdaļas no kopējā studējošo skaita.

Sīkāk analizējot situāciju konkrētās nozarēs, iezīmējas, tendence, ka pastāv tematiskās grupas, kurās dominē sievietes un, kurās vīrieši. Šāda situācija ir izglītības nozarē, kur ievērojami lielāks grādu ieguvušo personu skaits ir tieši sievietes. Tāpat milzīgs grādu ieguvušo sieviešu īpatsvars veselības aprūpes jomā, kur vēl pirms nepilnas desmitgades tas pārsniedza 90%. Šobrīd situācija ir nedaudz uzlabojusies, bet joprojām ir redzams milzīgs sieviešu skaitliskais pārsvars, kas ir vairāk nekā 80%.

Glūzi pretēja situācija parādās inženierzinātnes, ražošanas un būvniecības nozarē, kur ievērojami lielāku studentu skaita pārsvaru uzrāda vīrieši, kas gadu gaitā būtiski nemainās. Vislīdzvērtīgākā situācija ir vērojama lauksaimniecības jomā, kur studējošo skaits, lai gan nav pilnīgā līdzsvarā, tas uz to tiecas. Turklāt tā ir vienīgā nozare, kurā pēdējo sešu gadu laikā grādu ieguvušo vīriešu skaits ir apsteidzis sieviešu skaitu.

Šāda dzimumu segregācija pa izglītības tematiskajām grupām var negatīvi ietekmēt ienākumu vienlīdzību starp dzimumiem turpmākajā profesionālās karjeras attīstībā. Vēlreiz aplūkojot 2.1.tabulu, kas attēlo vīriešu un sieviešu darba samaksu pa darbības veidiem, ir redzami vidējie ikmēneša ienākumi gan izglītības jomā, gan inženierzinātnēs. Analizējot sieviešu īpatsvaru izglītības jomā, pret vīriešu pārsvaru inženierzinātnēs ir redzams, ka 2016.gadā sievietes strādājot ar izglītību un pedagoģiju saistītos amatos saņēma par gandrīz 50% zemākus ienākumus nekā vīrieši strādājot būvinženierijas jomā. Līdzīga situācija pastāvētu salīdzinot tādas jomas kā humanitārās zinātnes un mākslu, kur ir liels sieviešu īpatsvars un datorzinātnes, kuras ir tuvākas vīriešu dzimuma studentiem. Salīdzinot šīs jomas

pēc ienākumu apjoma, parādītos līdzīga tendence, proti, datorzinātnēs, kurās ienākumu apjoms ir lielāks nekā ar mākslu vai humanitārajām zinātnēm saistītās darba vietās.

Balstoties uz šiem datiem, autore secina, ka, lai gan Latvijā liels sieviešu skaits iegūst augstāko izglītību, nozarēs, kurās ienākumu apjoms ir lielāks, tomēr dominē vīriešu dzimuma studenti, kā, piemēram. Šāda situācija kalpo kā iemesls ienākumu plaisai starp dzimumiem, veicina dzimumu noslāņošanos atsevišķākas nozarēs un ienākumu apjoma ierobežojumus. Turklāt autore tiecās domāt, ka šis varētu pastāvēt kā ienākumu nevienlīdzības iemesls starp vīriešiem un sievietēm arī Itālijā, jo aplūkojos vīriešu un sieviešu skaitu katrā izglītības tematiskajā grupā, bija vērojama līdzīga konkrēta dzimuma koncentrēšanās kādā no izglītības jomām.

2.4. tabula, Grādu vai kvalifikāciju ieguvušo studentu skaits pa izglītības tematiskajām grupām augstskolās, Itālijā⁴³

	2011. gads		
	Beigušo studentu skaits*	Sievietes, %	Vīrieši, %
Kopā	298 872	58,9	41,1
Izglītība	16529	91,2	8,8
Ekonomika un komerczinības	42796	52,0	48,0
Sociālās zinātnes	34751	62,6	37,4
Tiesību zinātnes	21033	57,4	42,6
Inženierzinātnes, ražošana un būvniecība	34875	23,1	76,9
Lauksaimniecība	5608	45,5	54,5
Medicīna un veselības aprūpe	31146	66,3	33,7

Aplūkojot augstākās izglītības grādu ieguvušo studentu sadalījumu Itālijā, situācija ir nedaudz citāda kā Latvijā. Pirmkārt, ir redzama daudz lielāka dzimumu vienlīdzība kopējā

⁴³ Autora veikti aprēķini pēc I.Stat statistikas datubāzes datiem - *I.Stat *Formazione universitaria – laureate*, http://dati.istat.it/Index.aspx?DataSetCode=DCIS_LAUREATI [Skatīts: 20.04.17]

studentu skaitā Itālijā 2011.gadā. Analizējot datus sīkāk, var apgalvot, ka šāda vienlīdzība saglabājas vairākās jomās: ekonomikā, tiesību zinātnē un lauksaimniecībā.

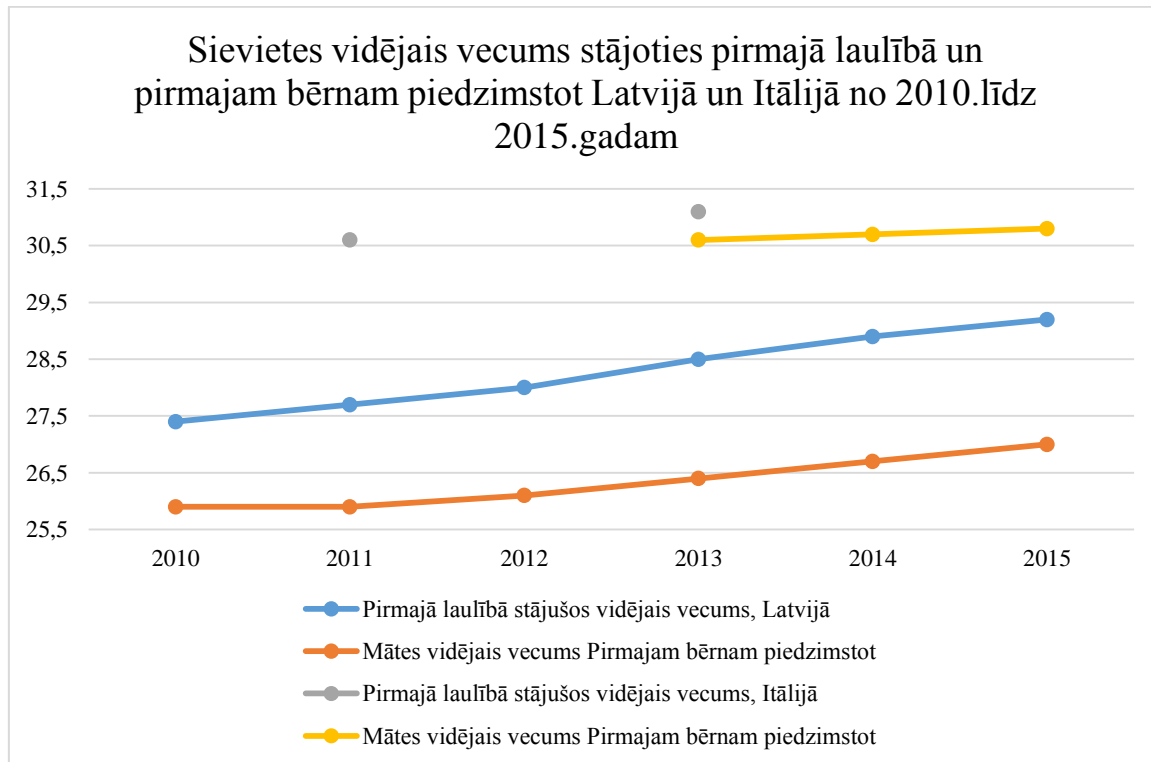
Savukārt aplūkojot jomas, kurās izteikti parādās kāda dzimuma pārsvars situācija ir līdzīga kā Latvijā. Viena no šīm jomām ir izglītība, kurā gandrīz pilnībā dominē sievietes, savukārt mazāks, bet joprojām skaitlisks sieviešu pārsvars ir redzams sociālajās zinātnēs un medicīnā. Savukārt vīriešu dzimtes studenti īpašu interesi izrāda par inženierzinātņu, ražošanas un būvniecības studijām.

2.2.3. Sieviešu sociālais stāvoklis Latvijā un Itālijā

Sieviešu sociālo stāvokli attēlo vairāki rādītāji, kas skaidro pastāvošās tradīcijas valstī attiecība uz ģimenes veidošanu, bērnu radīšanu, tāpat arī politisko un ekonomisko aktivitāti.

Sievietes vidējais vecums stājoties pirmajā laulībā

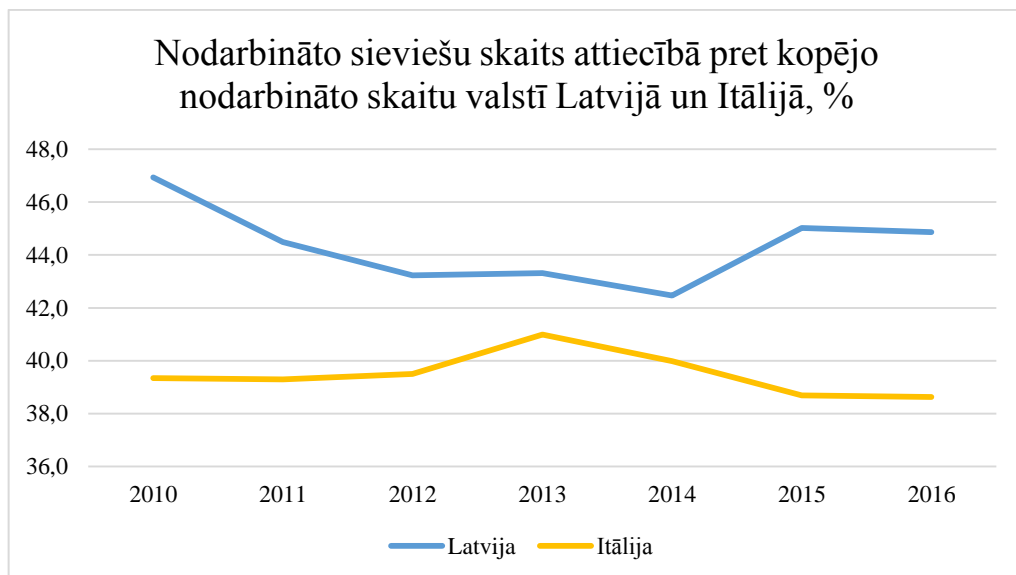
Kā iemesls pastāvošai ienākumu nevienlīdzībai starp vīriešiem un sievietēm var kalpot ne tikai izglītības līmenis, bet arī vidējais sievietes vecums, stājoties pirmajā laulībā un vidējais sievietes vecums piedzimstot pirmajam bērnam.

2.5. attēls Sievietes vidējais vecums stājoties pirmajā laulībā un pirmajam bērnam piedzimstot Latvijā un Itālijā no 2010.līdz 2015.gadam⁴⁴

Aplūkojot situāciju Latvijā, var secināt divas lietas. Pirmkārt, Latvijā pastāv tendence, ka pirmais bērns sievietei piedzimst neatrodies laulībā. Tas palielina risku sievietēm kļūt par vientuļajām mātēm, kas tādā gadījumā būtiski samazina viņu ienākumu apjomu, iespējas iegūt augsti kvalificētu darbu vai iegūt vēlamās izglītības līmeni. Kā redzams grafikā, 2010.gadā vidējais vecums, kurā sievietes Latvijā stājās laulībā bija 27,4 gadi, turklāt visus turpmākos gadus ir vērojama augoša tendence un 2015.gadā šis vecums bija 29,2 gadi. Itālijā šis vecums ir ievērojami lielāks. Aplūkojot situāciju Itālijā, sieviešu vecums abās kategorijās ir lielāks. 2013.gadā mātes vidējais vecums pirmajam bērnam piedzimstot bija 30,6 gadi, bet 2015.gadā tas bija jau 30,8 gadi. Savukārt vidējais sieviešu vecums stājoties laulībā Itālijā ir 31,1 gads. Tas norāda uz to, ka lai gan abās kategorijās sieviešu vecums ir lielāks, Itālijā pastāv mazāka tendence, ka sievietei pirmais bērns piedzimst neatrodies laulībā.

Ņemot vērā, ka bakalaura darbā padziļināti tiks pētīta ienākumu nevienlīdzība jauniešu vidū, kas ir vecuma grupa no 15-24 gadi, tad pastāvošas ienākumu nevienlīdzības gadījumā, šis faktors nekalpos par nevienlīdzības iemeslu, jo gan Latvijā, gan Itālijā sieviešu vidējais vecums stājoties laulībā un pirmajam bērnam piedzimstot ir lielāks, nekā definētais jauniešu vecums.

2.6 attēls, Nodarbināto sieviešu skaits attiecībā pret kopējo nodarbināto skaitu valstī Latvijā un Itālijā, %⁴⁵

⁴⁴Eurostat *Fertility indicators* <http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/submitViewTableAction.do> [Skatīts: 20.04.17]

Analizējot ienākumu nevienlīdzību starp dzimumiem, viens no galvenajiem rādītājiem ir nodarbināto sieviešu skaits attiecībā pret kopējo nodarbināto personu skaitu valstī, kas ļauj autorei izdarīt secinājumus par to, cik lielu daļu no darba tirgus ieņem nodarbinātās sievietes.

Latvija apskatītajā laika periodā ir piedzīvojusi būtisku sieviešu skaita kritumu darba tirgū. No 2010. līdz 2016.gadam nodarbināto sieviešu skaits kritās par 4,8%. Kā vienu no iemesliem autore min ekonomiskās krīzes sekas, jo, ja dati tiktu apskatīti ilgākā laika periodā, būtu redzams, ka šī lejupejošā tendence parādījās 2009.gadā, kad strādājošo sieviešu īpatsvars valstī bija 50,1%, bet iestājoties krīzei, sāka samazināties. Krīzes laikā valstī samazinājās kopējais nodarbināto personu skaits valstī, bet nesamazinājās vīriešu īpatsvars nodarbināto personu vidū, gluži pretēji – tas palielinājās, kas liek secināt, ka krīzes gadījumā sievietes ir pirmās, kas cieš no darba vietu samazināšanās. Tāpat kā iespējamu iemeslu sieviešu skaita samazinājumam darba tirgū var minēt sieviešu došanos bērnu kopšanas atvaļinājumā, kas šajā gadījumā ir iespējams, jo Latvijā no 2011.gada ir vērojams dzimstības rādītāju pieaugums. 2011.gadā Latvijā bija 18,8 tūkstoši dzīvi dzimušo bērnu un turpmāko gadu laikā tas ir audzis 2014.gadā 21,7 tūkstoši dzīvi dzimušo bērnu.⁴⁶

Savukārt lielāka plaša starp vīriešu un sieviešu skaitu darba tirgū ir redzama Itālijā, kas pērn bija 38,6% un pēdējo 3 gadu laikā ir piedzīvojusi lejupslīdošu tendenci. Kā vienu no iemesliem šādai nevienlīdzībai darba tirgū autore min kultūras faktoru. Itālijas kultūrā pieņemta ir situācija, kad naudas pelnītājs ģimenē ir vīrietis, savukārt sieviete pārvalda saimnieciskos pienākumu un rūpes par ģimeni. Ja tiktu apskatītu situācija Itālijas reģionos, situācija būtu vēl dramatiskāka. Itālijas ziemeļos 2013.gadā nodarbināto sieviešu īpatsvars bija 56,6%, savukārt Itālijas dienvidos tie bija vien 30,6%.⁴⁷

Dzimumu vienlīdzības indekss

Dzimumu vienlīdzības indekss ir metode, ar kuras palīdzību Pasaules ekonomikas forums skaitliski attēlo dzimumu nevienlīdzības lielumu un šīs problēmas progresu laika gaitā. Nepastāv tāds indekss, kas spētu attēlot visu situāciju kopumā, Dzimumu vienlīdzības

⁴⁵ Passport datubāzes, *Employed Male and Female Population* Pieejams: <http://datubazes.lanet.lv:2147/portal/statistics/tab> [Skatīts: 20.04.17]

⁴⁶ Passport datu bāzes, *Live Births: Euromonitor International from UN/Eurostat/national statistics*, Pieejams: <http://datubazes.lanet.lv:2147/portal/statistics/tab> [Skatīts: 20.04.17]

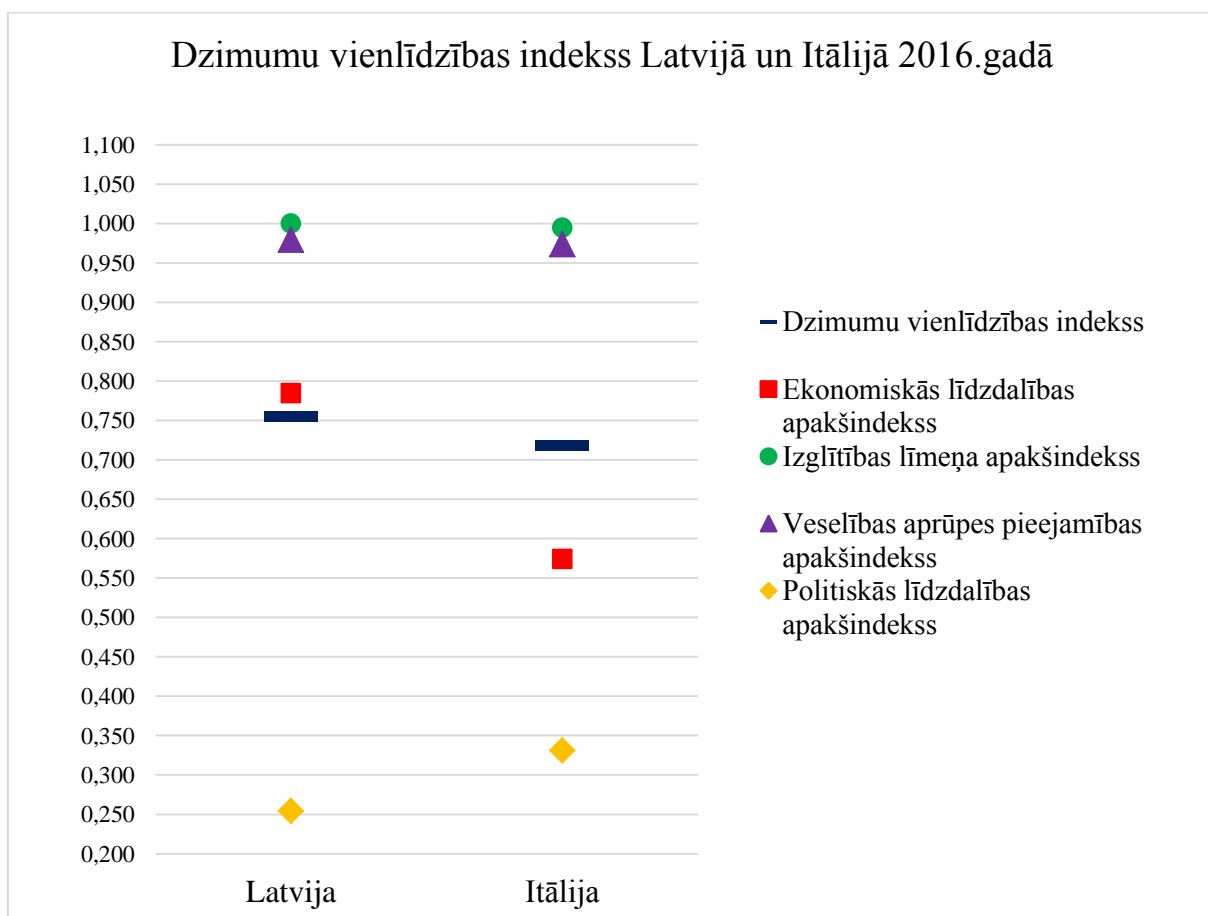
⁴⁷ European Parliament, *The Social And Employment Situation in Italy*, Policy Department A: Economic and Scientific Policy, page 18, Pieejams: [http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/note/join/2014/518757/IPOL-EMPL_NT\(2014\)518757_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/note/join/2014/518757/IPOL-EMPL_NT(2014)518757_EN.pdf) [Skatīts: 22.04.17]

indeksa mērķis ir skaitliski izteikt relatīvo plaisu starp vīriešiem un sievietēm četrās jomās: veselība, izglītība, ekonomika un politika.

2.5 tabula Dzimumu vienlīdzības indeksa un tā apakšindeksu rādītāji Latvijā un Itālijā 2016.gadā

Valsts	Dzimumu vienlīdzības indekss	Ekonomiskās līdzdalības apakšindekss	Izglītības līmeņa apakšindekss	Veselības aprūpes pieejamības apakšindekss	Politiskā līdzdalība
Latvija	0,755	0,785	1,000	0,980	0,255
Itālija	0,719	0,574	0,995	0,974	0,331

Tabulā ir redzami precīzs kopējais indekss un katra apakšindeksa lielums, tomēr, lai salīdzinātu rezultātus starp valstīm, ērtāk ir aplūkot 2.7 attēlu, kas parāda, ka Latvijas kopējais Dzimumu vienlīdzības indekss ir augstāks. Latvija ar kopējā indeksa vērtību 0,755 ieņem 18 vietu, savukārt Itālija ar indeksa vērtību 0,719 ir 50 vietā pasaulē.

2.7 attēls Dzimumu vienlīdzības indekss un apakšindeksi Latvijā un Itālijā⁴⁸

⁴⁸ World Economic Forum, Global Gender Gap, Results and Analysis, Pieejams: <http://reports.weforum.org/global-gender-gap-report-2016/results-and-analysis/> [Skatīts: 29.04.17]

Aplūkojot grafiku, kurā ir atzīmēti kopējā indeksa un katra apakšindeksa lielumi, ir redzams, ka izglītības un veselības aprūpes jomā Latvijai un Itālijai ir vienlīdz augsti rezultāti. To apstiprina arī jau aplūkoti statistikas dati par izglītības segregāciju, kuros bija redzams lielais sieviešu īpatsvars, kas ir ieguvušas augstāko izglītību, tādā veidā norādot uz augstākās izglītības, kā arī pamatizglītības pieejamību sievietēm abās valstīs. Tāpat abās valstīs pastāv augstākais novērtējums sieviešu lasītprasmes mērījumos.

Savukārt pretēja situācija ir vērojama ekonomikas un politikas jomā. Ir redzams, ka sievietes Itālijā izrāda ievērojami zemāku dalību darba tirgū un ir ekonomiski mazāk aktīvas nekā sievietes Latvijā. Šādu informāciju apstiprina arī autores aplūkotā statistika par sieviešu aktivitāti darba tirgū attiecībā pret vīriešiem. Tomēr apakšindeksa ietvaros tiek aplūkoti arī citi rādītāji, kā piemēram, vai sievietes saņem vienlīdzīgu atalgojumu ar vīriešiem par līdzīgu paveiktu darbu. Tāpat tiek aplūkots, kāds ir sieviešu īpatsvars vadošos amatos un balstoties uz Starptautiskās Darba organizācijas izstrādātajiem standartiem, novērtēta sieviešu segregācija pēc profesionālās nodarbošanās veida darba tirgū.⁴⁹ Aplūkojot šos rezultātus, autore secina, ka Latvijā, pretēji no Itālijas, pastāv augsta ekonomiskā vienlīdzība starp vīriešiem un sievietēm.

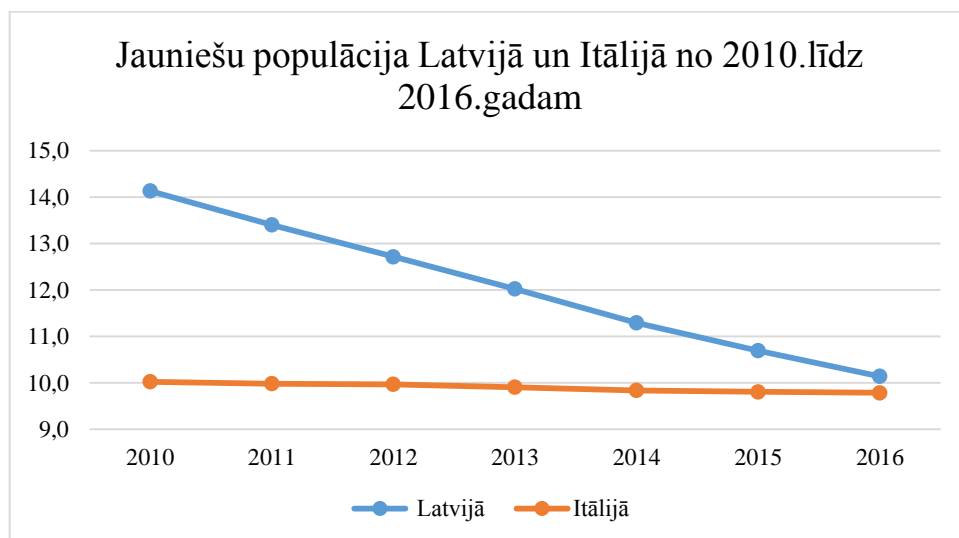
Savukārt augstākus rezultātu nekā Latvija Itālija uzrādīja politikās jomā, kas norāda uz to, ka Itālijā sievietes ir politiski aktīvākas. Šādus secinājumus iegūst ņemot vērā sieviešu skaitu parlamentā, ministru amatos, kā arī to, cik gadus pēdējo 50 gadu laikā sieviete ir bijusi par valsts vadītāju. Ņemot vērā, ka pēdējo piecu desmitgažu laikā Itālija nav piedzīvojusi sievieti kā valsts vadītāju, Itālijas sievietes uzrāda lielāku aktivitāti parlamentāros amatos. Uz sieviešu aktivitāti šajā jomā norāda arī vienlīdzīgais studentu sadalījums augstskolās tiesību zinātņu jomā Itālijā.

2.3. Ienākumu nevienlīdzība starp dzimumiem jauniešu vidū.

Aplūkojot pieejamos datus par ienākumu nevienlīdzību un dzimumu segregāciju Latvijā un Itālijā, autore ieguva vispārēju informāciju par to, kāda ir nevienlīdzības situācija abās valstīs un kā tā atšķiras. Tomēr bakalaura darba galvenais izpētes objekts ir ienākumu nevienlīdzība jauniešu vidū.

⁴⁹ International Labour Organization, International Standard Classification of Occupation, Pieejams: http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---dgreports/---dcomm/---publ/documents/publication/wcms_172572.pdf [Skatīts: 25 .04.17]

Atsaucoties uz Latvijas Republikas Jaunatnes likumu⁵⁰, par jauniem tiek uzskatīta persona vecumā no 13-25 gadu vecumam. Eiropas Savienībā oficiālais jauniešu vecums ir noteikts citāds, proti, 15 līdz 29 gadi.⁵¹ Takā ES statistikas datubāzēs jaunieši tiek iedalīti vecuma grupās 15-19, 20-24 un 25-29 gadi un arī par ekonomiski aktīvu persona tiek uzskatīta sākot ar 15 gadu vecumu, tad lai izvairītos no datu kropļošanās, autore pētīs ienākumu nevienlīdzību starp dzimumiem jauniešu vidū vecumā no 15-24 gadu vecumam.

2.8 attēls Jauniešu populācija Latvijā un Itālijā no 2010.-2016.gadam.⁵²

Sākotnēji, lai izprastu, cik lielas iedzīvotāju daļas ienākumu nevienlīdzība tiek analizēta, autore apkopojā datus par jauniešu populāciju Latvijā un Itālijā no 2010. līdz 2016. gadam. Latvijā 2010. gadā no 2,1 miljona iedzīvotāju, 14,1% bija jaunieši vecumā no 15-24 gadiem. 2016.gadā no 1,9 miljoniem iedzīvotāju vien 10,1 bija jaunieši. Tas norāda ne tikai uz regresīvu tendenci Latvijas kopējā populācijā, bet arī strauju kritumu jauniešu populācijā. Šādu situāciju var izraisīt vairāki faktori. Pirmais no tiem krīzes laika atstātās sekas, kad vairākas Latvijas ģimenes ienākumu trūkuma dēļ devās naudas peļņa uz ārvalstīm, bieži vien līdzīgi ņemot savus nepilngadīgos un pilngadīgos bērnus. Vēl viens fakts jauniešu populācijas samazinājuma var būt studentu pieaugoša tieksme augtāko izglītību apgūt ārvalstīs.

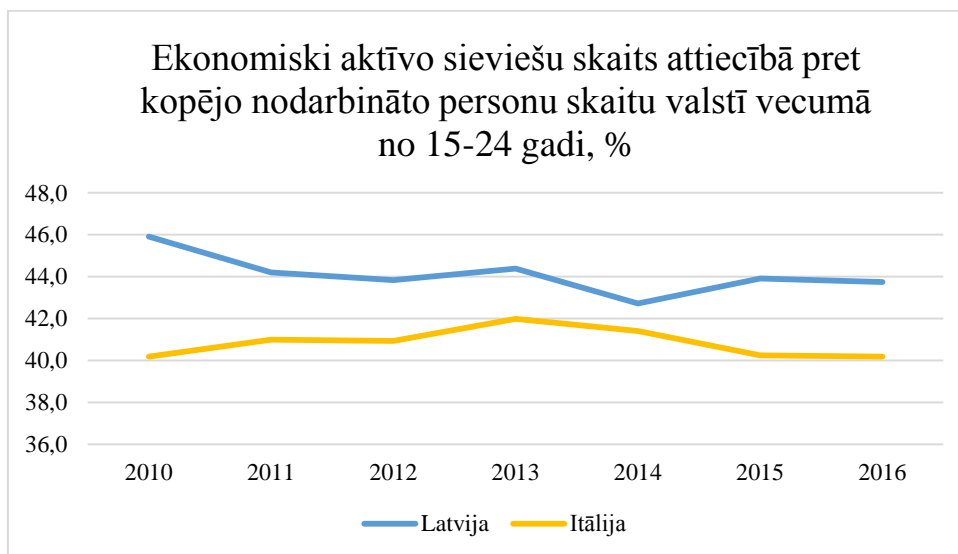
Savukārt Itālijā situācija ir daudz stabilāka. 2010.gadā no 59,1 miljona iedzīvotājiem 10% bija jaunieši. Pretēji Latvijas statistikai, pēdējo 6 gadu laikā iedzīvotāju skaits ir audzis,

⁵⁰ Latvijas Republikas Jaunatnes likums, 1 pants. Pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=175920> [Skatīts: 20.04.17]

⁵¹ Eurostat, *Youth Overview* Pieejams: <http://ec.europa.eu/eurostat/web/youth/overview> [Skatīts: 23.04.17]

⁵² Passport datubāzes, Total, Female, Male Polupation Pieejams: <http://datubazes.lanet.lv:2147/portal/statistics/tab> [Skatīts: 29.04.17]

2016.gadā sasniedzot 60,9 miljonus iedzīvotāju, no kuriem 9,8% bija jaunieši vecumā no 15 līdz 24 gadiem.

2.9 attēls, Ekonomiski aktīvo sieviešu skaits attiecībā pret kopējo nodarbināto personu skaitu valstī vecumā no 15-24 gadi, %⁵³

Dati par ekonomiski aktīvo sieviešu skaitu attiecībā pret ekonomiski aktīvo personu skaitu kopumā vecumā no 15-24 gadiem sniedz informāciju par to, kāda ir ekonomiski aktīvo sieviešu proporcija jauniešu vidū.

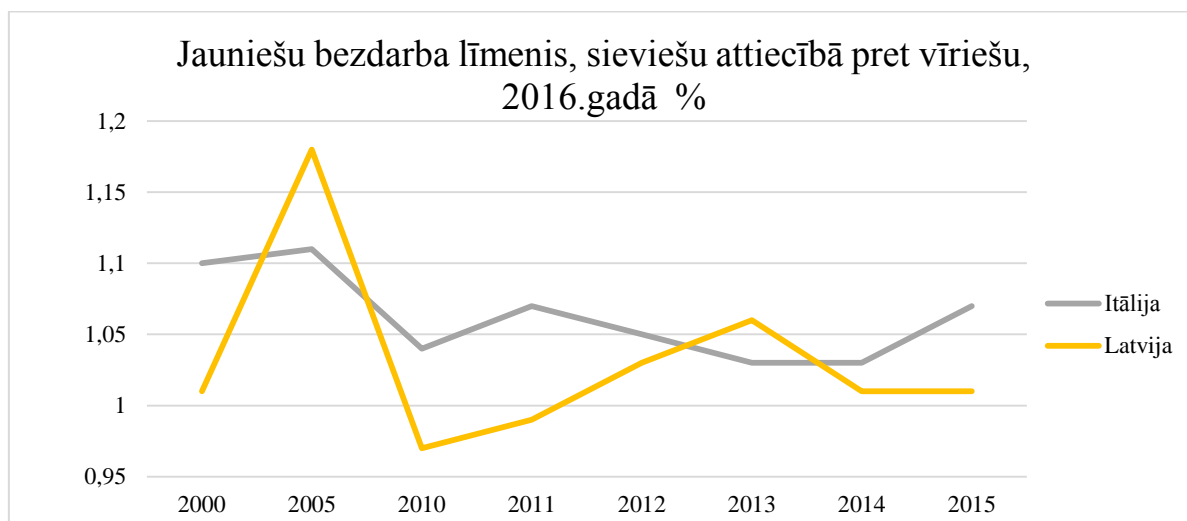
Salīdzinot 2.9 attēla datus ar 2.6.attēla datiem ir iespējams salīdzināt, kāda ir sieviešu ekonomiskā aktivitāte jauniešu vecumā un kāda kopumā. Redzams, ka Latvijā sieviešu ekonomiskā aktivitāte būtiski nemainās. 2016.gadā sieviešu kopējā proporcija darba tirgū bija 44,9%, bet jauniešu vecuma grupā vien par nepilnu procentu mazāka – 44,9%.

Savukārt salīdzinot datus par Itāliju, situācija ir nedaudz citāda. Aplūkojot 2.6.attēlu ir redzams, ka 2010.gadā kopējais ekonomiski aktīvo sieviešu īpatsvars bija 39,3% kamēr jauniešu vidū tas bija 40,2. Lai gan sešu gadu laikā tika piedzīvots ekonomiski aktīvo sieviešu īpatsvara pieaugums jauniešu vidū, 2016.gadā tas atgriezās 40,2% līmenī. Savukārt kopējais ekonomiski aktīvo sieviešu īpatsvars ir piedzīvojis nelielu kritumu un 2016.gadā tas bija 38,6%.

Salīdzinot šos datus, autore secina, ka sievietes Itālijā lielāku ekonomisko aktivitāti izrāda tieši jauniešu vecumā. Iespējams, tas ir saistīts ar kultūras tradīcijām, kas paredz, ka sieviete pēc stāšanās laulībā un bērnu dzimšanas, uzņemas lielākas rūpes par ģimeni, un

⁵³ Passport datubāzes *Employed Male and Female Population, Age 15-24* Pieejams: <http://datubazes.lanet.lv:2147/portal/statistics/tab> [Skatīts: 20.04.17]

profesionālā karjera nereti kļūst sekundāra. Noteikti nevar apgalvot, ka sievietes tiecas pamest darbu, bet iespējams, viņas izrāda mazāku aktivitāti, pārejot pusslodzes darbā vai kļūstot par pašnodarbinātām personām.

2.10.attēls, Jauniešu bezdarba līmenis, sieviešu attiecībā pret vīriešu, 2016.gadā %⁵⁴

Aplūkojot 2.10.attēlu ir redzams sieviešu bezdarba līmenis attiecībā pret vīriešu bezdarba līmeni jauniešu vidū. Lielas svārstības ir vērojamas Latvijā, kad no 2000.gada līdz 2005.gadam sieviešu bezdarba attiecībā pret vīriešu bezdarbu būtiski auga. Savukārt no 2005.līdz 2010.gadam tik pat strauji auga. Kā iemeslu šādām svārstībām var minēt ekonomiskās pārmaiņas, ko Latvija piedzīvoja 21.gadsimta pirmajos gados, savukārt no 2005.gada bija vērojama ekonomiskā izaugsme, līdz ar to bezdarbs samazinājās. Pēc krīzes, kas Latviju skāra 2008. un 2009.gadā ir redzams, ka tas atkal ierobežoja sieviešu iespējas gūt algotu daru un bezdarba, lai gan ne tik strauji jā gadsimta sākumā, bet tomēr palielinājām.

Savukārt Itālijā sieviešu bezdarbs attiecībā pret vīriešu bezdarbu gadu gaitā ir saglabājis stabilus rādītājus, ar minimālu tendenci mazināties.

Apkopojot darba otrajā nodaļā uz statistikas datiem balstīto informāciju, autore secina, ka gan Latvijā, gan Itālijā sievietes izrāda augstu līdzdalību gan ekonomikā un darba tirgū, gan izglītībā. Autore tiecas domāt, Latvijā pastāvošā ienākumu nevienlīdzība starp vīriešiem un sievietēm ir skaidrojama ar sieviešu pašu izvēlēm saistībā ar augstākās izglītības un profesionālās darbības jomu. Savukārt Itālijā ienākumu nevienlīdzība varētu būt saistīta ne tikai ar sieviešu izvēlēm, bet arī pastāvošajām tradīcijām, ka pēc bērnu dzimšanas sievietes uzņemas rūpes par ģimeni ekonomisko aktivitāti izvirza par sekundāru prioritāti.

⁵⁴ Unated Nations Development Programme, Youth unemployment rate, female to male ratio, 2016, Pieejams: <http://hdr.undp.org/en/data> [Skatīts 12.05.17.]

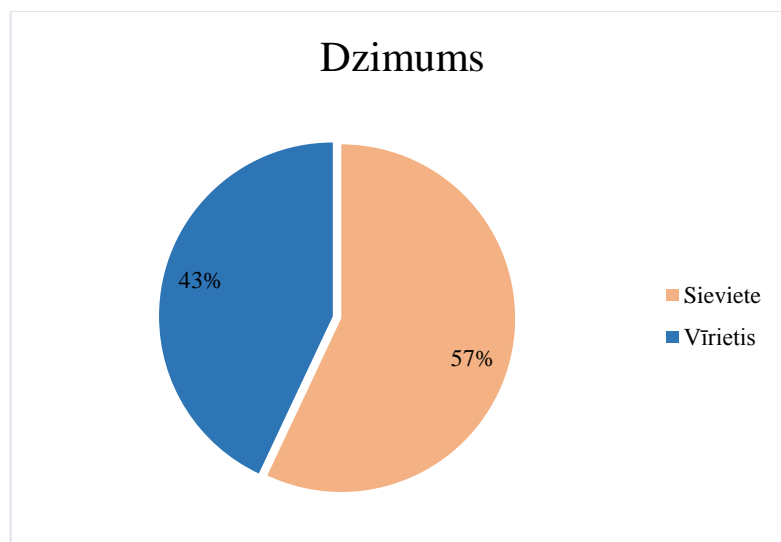
3. Pētījums par ienākumu nevienlīdzību starp dzimumiem jauniešu vecuma grupā

Bakalaura darba ietvaros veiktā pētījuma mērķis ir noskaidrot ienākumu nevienlīdzības līmenis starp vīriešiem un sievietēm jauniešu vecuma grupā.

Pētījuma mērķa sasniegšanai, autore izvēlējās pielietot kvantitatīvās pētījuma metodes, no gūtu datu apkopošanas un analīzes izvirzīt secinājumus.

3.1. Respondentu vispārīgs raksturojums

Lai noskaidrotu, vai Latvijā pastāv ienākumu nevienlīdzība starp dzimumiem jauniešu vidū, 2017. gada aprīlī tika veikta anketēšana. Sākotnēji anketa tika izsūtīta elektroniskā formātā 13 Latvijas Universitātes fakultāšu Studentu pašpārvaldēm, kā arī Latvijas Lauksaimniecības universitātes, Rīgas Tehniskās universitātes un Rīgas Stradiņa universitātes Studentu pašpārvaldēm. Tomēr pēc zemas respondentu atsaučības, autore papildus veica anketēšanu fiziskā formā Latvijas Lauksaimniecības universitātes studentu vidū. No 127 izsniegtām anketām 120 tika iesniegtas derīgas. Elektroniskajā vidē izdevās iegūt 140 respondentu atbildes. Latvijā jauniešu populācijas lielums ir 190 tūkstoši, anketā piedalījās 260 respondenti. Vidējais respondentu vecums ir 22 gadi.

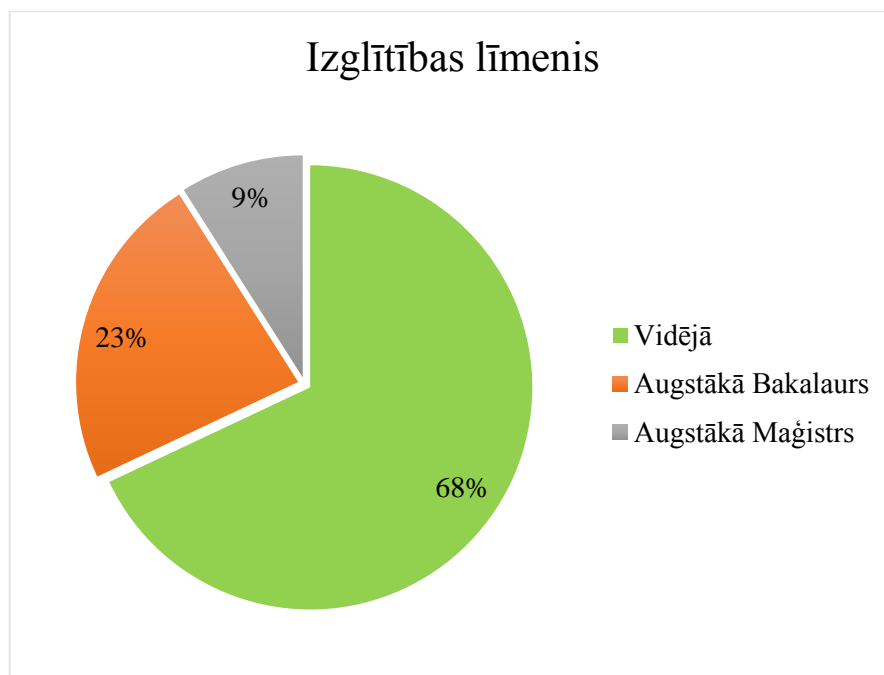
3.1.attēls, Respondentu iedalījums pēc dzimuma

Kā redzams 3.1.attēlā anketēšanā lielāku aktivitāti izrādīja sievietes. Vīriešu pasivitāti var skaidrot dažādi - iespējama lielāka aizņemtība, sociālās internetvides retāka apmeklēšana,

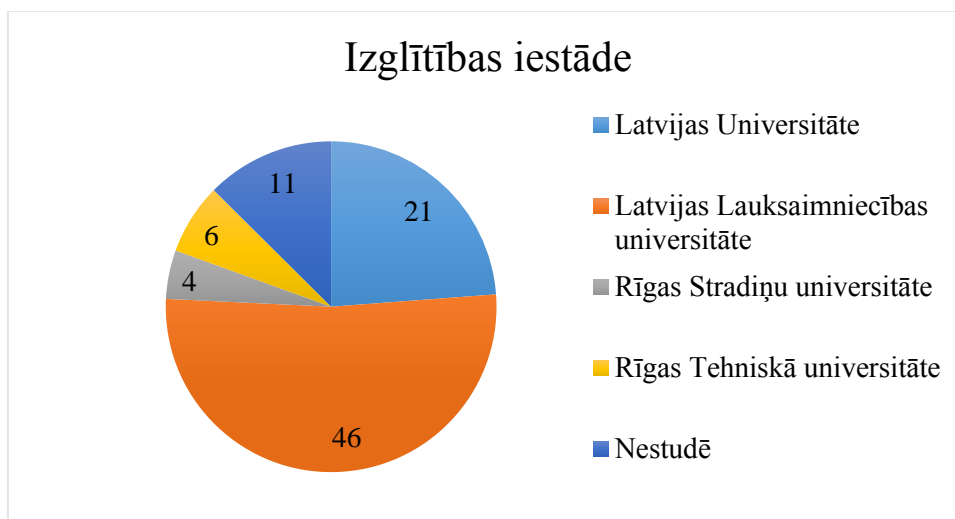
kur notika vairuma respondentu anketēšanas. Takā anketēšana notika pārsvarā studentu vidū, mazāks vīriešu skaits respondentu vidū, iespējams, skaidrojams ar ievērojami zemāku vīriešu skaitu augstskolās salīdzinājumā ar sievietes skaitu.

Apskatot 3.3.attēlu, lielākajam vairumam respondentu izglītības līmenis ir vidējais, kā tas ir redzams. Tikai nedaudz vairāk kā trešajai daļai respondentu ir augstākā izglītība, no tiem 23% ir bakalaura grāds, bet tikai 9% maģistra grāds. Mazais augstāko izglītību ieguvušo respondentu īpatsvars var būt skaidrojams dažādi. Pirmkārt, iespējams, jaunieši, kuri jau ir ieguvuši maģistra grādu ir mazāk atsaucīgi uz savu atbilžu sniegšanu, vai arī studenti, kuri ir vēlāk uzsākuši studijas vai izlaiduši vienu vai vairākus gadus pēc bakalaura studiju beigšanas, iegūstot maģistra grādu nav bijuši jauniešu vecuma grupā un tādējādi nav drīkstējuši sniegt savas atbildes. Interesanti, ka tieši maģistra grādu ieguvušo respondentu vidū bija liels sieviešu īpatsvars. No 24 respondentiem ar maģistra grādu, 18 bija sievietes, turklāt 11 no viņām uzrādīja, ka strādā ekonomikas nozarē, 6 profesionālo karjeru veido tieslietu jomā, bet divas pedagoģijā.

Savukārt lielo vidējās izglītības īpatsvaru respondentu vidū var skaidrot ar to, ka liela daļa respondentu bija bakalaura studiju studenti, kuri augstākās izglītības grādu vēl nav ieguvuši. Protams, anketēšanā piedalījās arī tādi jaunieši, kuri pēc vidusskolas beigšanas izvēlējās nevis turpināt studijas, bet veidot karjeru.

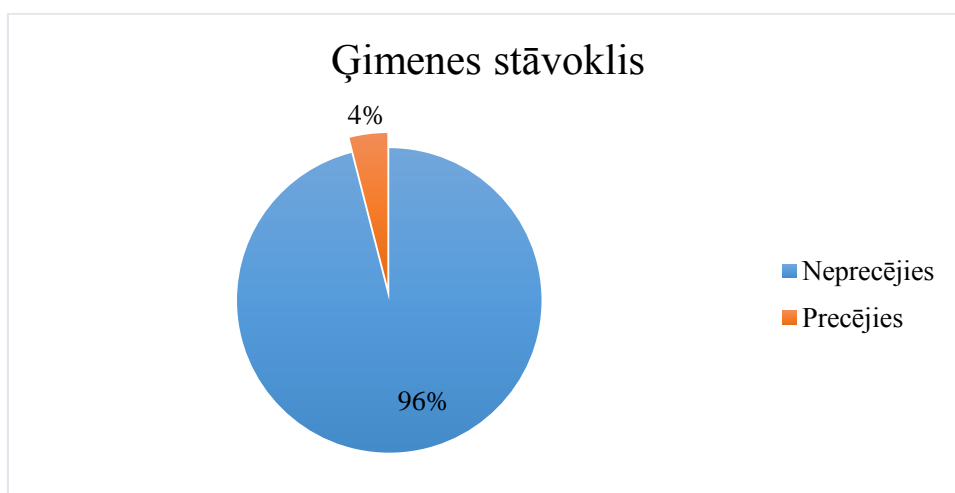
3.2. attēls, Respondentu iedalījums pēc izglītības līmeņa

3.3.attēls Respondentu iedalījums pēc pārstāvētās izglītības iestādes, %

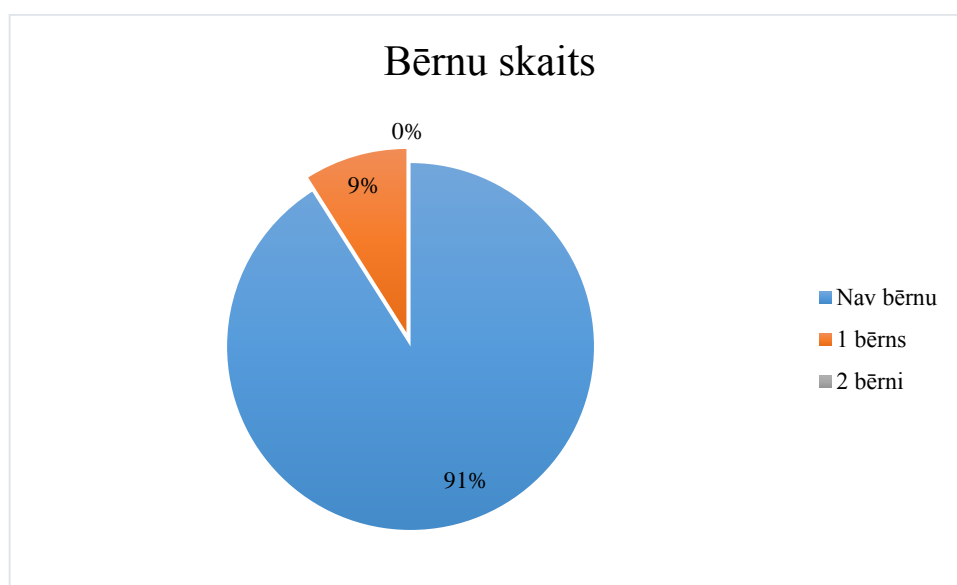
Iedalot respondentus pēc viņu pārstāvētās izglītības iestādes, ir jāatzīmē, ka aptaujā piedalījās respondenti ne tikai no Rīgas universitātēm, bet arī Pierīgas reģiona. 46% respondentu ir no Jelgavas un studē Latvijas Lauksaimniecības universitātē, kas aptaujas rezultātā sniegs informāciju par studentu ienākumu līmeni ne tikai Rīgā, bet arī Jelgavā. Salīdzinoši liela daļa, jeb 11% no tiem nestudē. To starpā ir 9% respondentu, kas jau ir ieguvuši maģistra grādu un veido savu profesionālo karjeru, bet 2% jeb 5 respondenti augstskolā nestudē un arī nav studēji, jo pēc vidusskolas izvēlējušies veidot profesionālo karjeru.

Atsaucoties uz bakalaura darbā veikto teorētiskās literatūras apkopojumu un analīzi, par būtisku ienākumu nevienlīdzības iemeslu var kļūt ģimenes statuss un sievietes mātes statuss.

3.3. attēls, Respondentu iedalījums pēc ģimenes stāvokļa

Aplūkojot respondentu sniegtās atbildes, var redzēt, ka ļoti maza to daļa atrodas laulātās attiecībās. No 10 personām, kas atzīmēja, ka ir precētas, 9 bija sievietes. Šāda situācija ir atbilstoša normai, jo, kā liecina otrajā daļā apskatītā statistika par sieviešu vidējo vecumu stājoties pirmajā laulībā, 2016.gadā tie bija 29,2 gadi. Takā respondentu vidējais vecums bija 22 gadi, mazais precēto sieviešu un vīriešu skaits skaidrojams ar to, ka viņi vēl sasnieguši laulību vecumu.

3.4. attēls, Respondentu iedalījums pēc bērnu skaita ģimenē

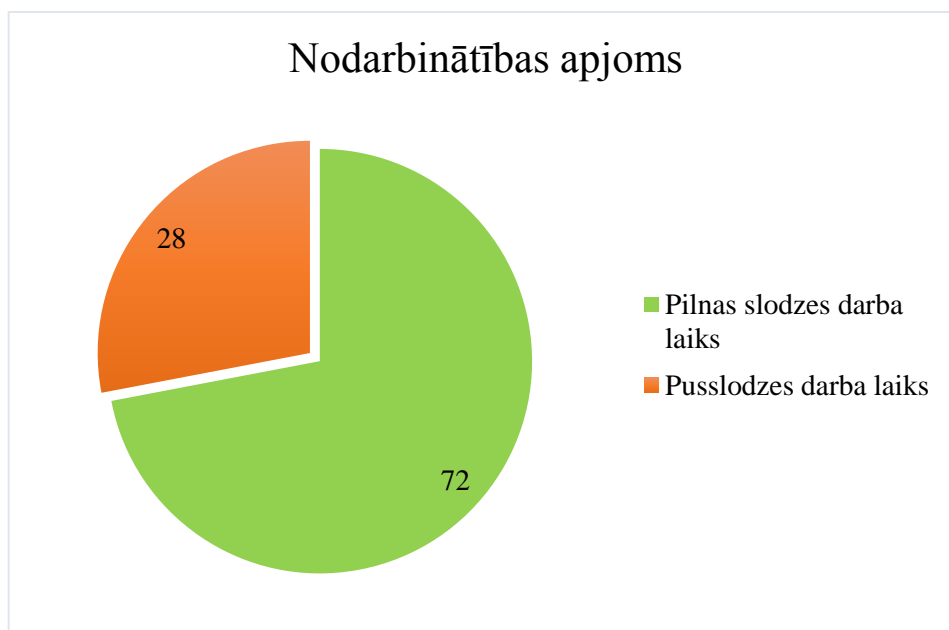
Būtisks faktors, kas ietekmē ienākumu nevienlīdzību ir bērna dzimšana. No 112 sievietēm, kas aizpildīja anketu, 24 atzīmēja, ka ir mātes vienam bērnam. To starpā bija 9 respondentes, kas iepriekšējā jautājumā atzīmēja, ka ir precējušās, kas savukārt norāda uz to, ka tikai trešā daļa no sievietēm, kurām ir pirmais bērns, atrodas laulātās attiecībās. Lai gan respondentu vidū ir arī viens precējies vīrietis, bērnu šī vīrieša ģimenē nav.

3.2. Ienākumu nevienlīdzība starp dzimumiem Latvijas jauniešu vidū.

Apkopojot respondentu sniegtās atbildes, autore guva priekšstatu par ienākumu nevienlīdzības situāciju jauniešu vidū Latvijā.

Tika vērtēta un analizēta ne tikai informācijas par respondentu nodarbinātību veidu, apjomu un ienākumu līmeni starp dzimumiem katrā nozarē, bet arī viņu viedoklis par aktuāliem jautājumiem, kas autorei sniedza informāciju par respondentu personīgo pieredzi

attiecībā uz ienākumu nevienlīdzību, viņu zināšanām par šo problēmu, uzskatiem un attieksmi, kas saistās ar profesiju segregāciju starp dzimumiem un sieviešu izvēlēm attiecībā uz nodarbinātības veidu.

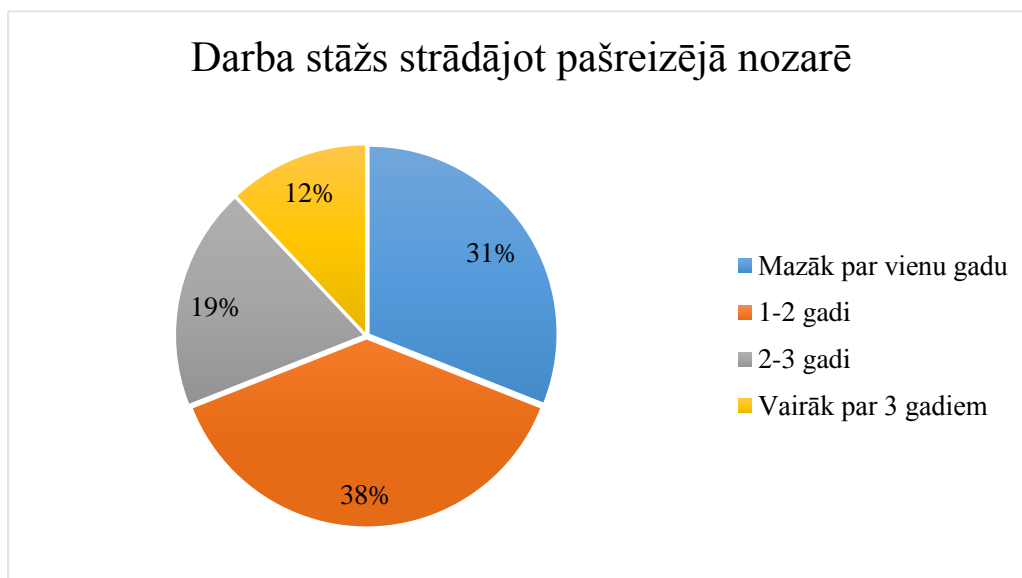

3.5.attēls, Respondentu iedalījums pēc nodarbinātības apjoma

Aplūkojot 3.5.attēlu var skaidri redzēt, ka lielākā daļa respondentu strādā pilnas slodzes darbu, visbiežāk paralēli savām studijām. Veicot sīkāku analīzi, uzrādījās, ka no personām, kuras ir nodarbinātas pusslodzē lielāku īpatsvaru ieņem vīrieši. No 73 personām, kas strādā pusslodzes darbā, 41 persona, jeb 56% bija vīriešu dzimuma. Tas ļauj autorei secināt, ka Latvijā sieviešu ekonomiskā aktivitāte jauniešu vidū ir ļoti augsta. Būtiski ir ņemt vērā, ka no tām sievietēm, kas atzīmēja, ka viņu nodarbinātības apjoms ir pusslodze, 16 bija mātes, kas liek domāt, ka Latvijā sievietes nepieņem patriarhālas tradīcijas un neizvēlas pavadīt laiku mājās rūpējoties par ģimeni, bet izvēlās veidot karjeru. Tāpat par šādas situācijas iemeslu var minēt māmiņu algu, sociālo pabalstu apjoma nepietiekamību, vai iespējamu vīriešu atbalsta trūku, ko uzrāda arī zema precēto sieviešu skaits, par spīti tam, ka sieviešu skaits, kuras jau ir mātes, ir lielāks.

Veicot datu apkopošanu un analīzi iezīmējās interesanta tendence, ka liels respondentu īpatsvars, kuri atzīmēja, ka strādā pusslodzē bija tieši no Latvijas Lauksaimniecības universitātes, kas liek autorei izdarīt secinājumus ne tikai par jauniešu ienākumu līmeni, bet

arī par jauniešu nodarbinātību Latvijas reģionos, jo anketas rezultāti uzrāda, ka Rīgā jauniešiem ir lielākas iespējas iegūt pilnas slodzes darbu nekā reģionos ārpus Rīgas.

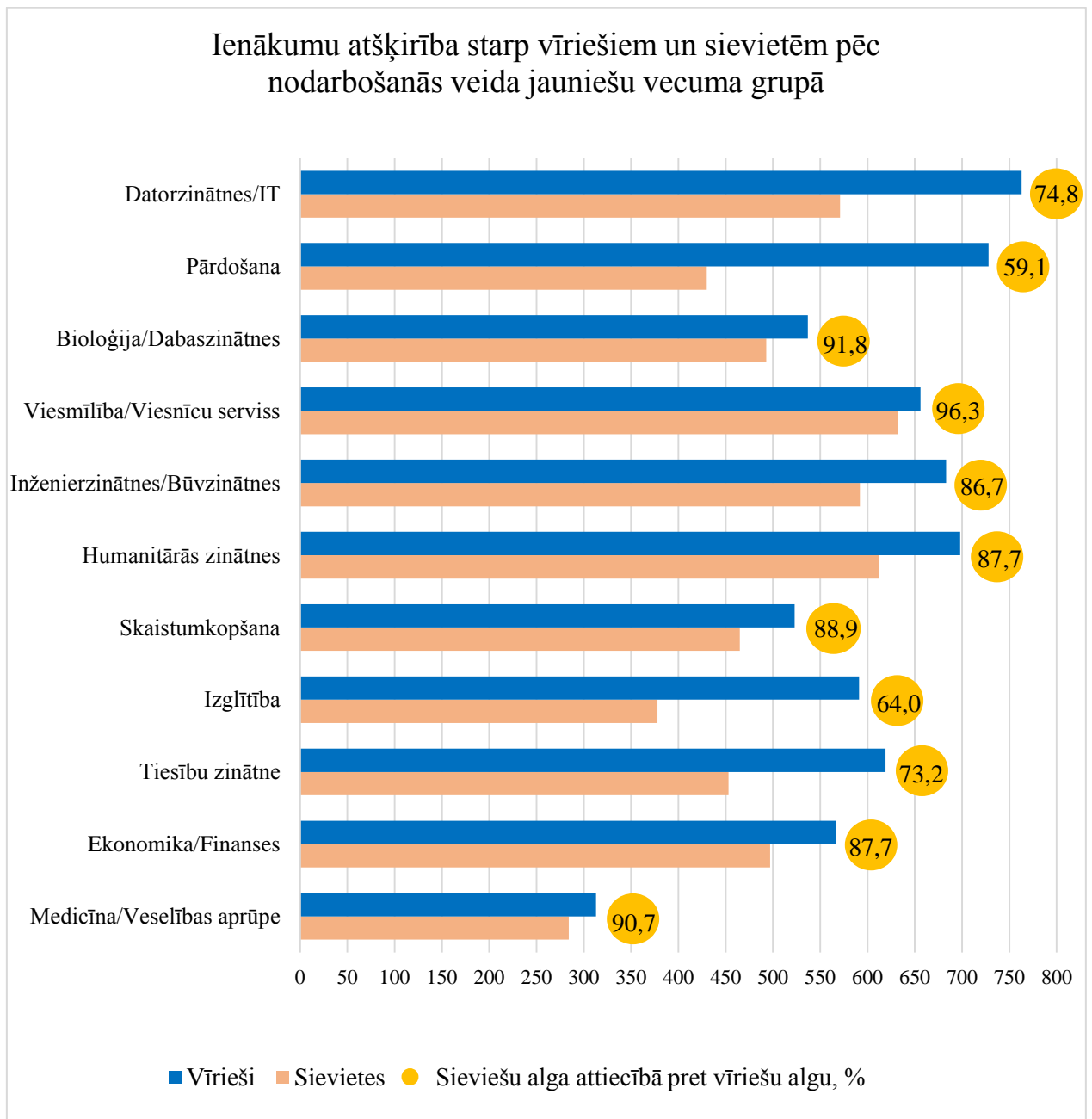

3.6.attēls, Respondentu iedalījums pēc nodarbinātības apjoma

Respondentu vidū ir redzama diezgan līdzvērtīga sadale starp tiem jauniešiem, kuru darba pieredze ir mazāka par vienu gadu – 31%, un tiem kuri pašreizējā nozarē strādā līdz 2 gadiem – 31%. Ņemot vērā, ka respondentu vidējais vecums ir 22 gadi un gandrīz visi respondenti ir studējoši, šādu sadalījumu var vērtēt kā pozitīvu, jo jaunieši jau no agra vecuma ir ekonomiski aktīvi. Tomēr, šādai statistikai var minēt arī ēnas puses. Takā divas trešdaļas respondentu strādā pilnas slodzes darbā, rodas šaubas par to, vai jaunieši ir spējīgi apvienot darbu ar studijām tā, lai tas netraucētu kvalitatīvai un pilnvērtīgai zināšanu apguvei. Neliela daļa jeb 12% no respondentiem, varētu teikt, ka jau veido stabilu profesionālo pieredzi, jo pašreizējā darbības nozarē atrodas jau vairāk kā 3 gadus. Jāpiebilst, ka no šī iedalījuma vien 2% bija sievietes, kas liek secināt, ka vainu sievietēm jauniešu vecumā piemīt lielāka tendence mainīt darba vietas, vai arī viņas vēlāk nekā vīrieši uzsāk darba gaitas.

Lielo darba pieredzi uzrādīja tie respondenti, kuriem jau ir augstākās izglītības maģistra grāds kādā nozarē un arī tie respondenti, kas pēc vidējās izglītības iegūšanas tālākas studijas neturpināja, bet, acīm redzot, pievērsām algotam darbam. Liela daļa respondentu, kas atzīmēja, ka viņu darba pieredze ir mazāka par 1 gadu bija no Rīgas Stradiņa universitātes un Rīgas Tehniskās universitātes, kas liek domāt, ka vainu respondenti mācījās vēl studiju pirmajosursos, vai to, ka šajās universitātēs ir grūti apvienot studijas ar darbu. Lielākā daļa Latvijas Universitātes un Latvijas Lauksaimniecības universitātes studentu atbildēja, ka nodarbināti konkrētā nozarē ir 1-2 gadi un 2-3 gadi, kas norāda uz to, ka stabilu ekonomisko

aktivitāti viņi ir sāku izrādīt tieši studiju laikā, iespējams, cenšoties gūt profesionālo pieredzi jomā, kurā šobrīd studē.

3.7.attēls, Respondentu iedalījums pēc ienākumu apjoma starp vīriešiem un sievietēm.

Analizējot ienākumu apjomu sieviešu un vīriešu vidū jauniešu vecuma grupā, tika apskatītas tikai to respondentu atbildes, kuru nodarbinātības apjoms ir pilnas slodzes, šādā veidā nostiprinot datu objektivitāti.

Pirmais secinājums, ko autore veic apskatot 3.7 attēlu ir tāds, ka Latvijā pastāv ienākumu nevienlīdzība starp sievietēm un vīriešiem jau sākot ar jauniešu vecuma grupu.

Rezultātā autore secina, ka visbiežāk pētījumos minētie ienākumu nevienlīdzības iemesli, kā, piemēram, izglītības līmeņa atšķirība, ģimenes veidošana, darba pieredzes vai kvalifikācijas atšķirības, šajā gadījumā nedarbojas. Respondentu izglītības līmenis ir līdzvērtīgs, vecuma atšķirības ir minimālas, tāpat kā darba stāžs, turklāt visi respondenti strādā pilnas slodzes darbos.

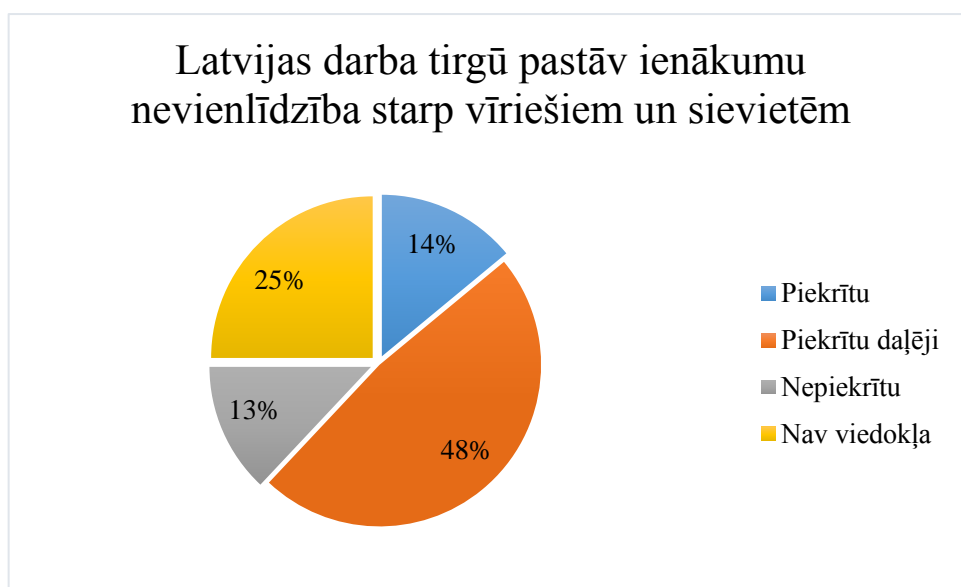
Analizējot ienākumu nevienlīdzību atsevišķās nozarēs, situācija ir dažāda. Nevienā no nozarēm nav vērojama pilnīga ienākumu vienlīdzība. Nozares, kurās sievietes un vīrieši saņem vislīdzīgāko ienākumu apjomu, ir medicīna, viesmīlība un dabaszinātnēs. Varētu teikt, ka viesmīlības un dabaszinātņu nozarē pastāv vislielākā ienākumu vienlīdzība, jo sievietes saņem ienākumus 96% un 91% apmērā no vīriešu ienākumiem. Tāpat vienlīdzīga situācija ir arī medicīnas jomā, kur sievietes strādājot pilnas slodzes darbu saņem ienākumus 90% apmērā no vīriešu ienākumiem. Jauniešu vidū, lai gan nedaudz, bet tomēr lielākus ienākumus šajā nozarē saņem vīrieši, jo tie biežāk ir spējīgi uzņemties fiziski smagākus darbus nekā sievietes, kā piemēram, strādāt neatliekamajā medicīniskajā palīdzībā. Savukārt sievietes biežāk izvēlas tādus amatus kā medicīnas māsas vai ārstu asistentes. Tomēr kā rāda statistikas dati 2.nodaļā, augot darba pieredzei, nevienlīdzība izlīdzinās un pastāv pat situācija, kad sieviešu atalgojums medicīnas jomā pārsniedz vīriešu atalgojumu.

Pastāv ir nozares, kurās ir vērojama pilnīgi pretēja situācija. Strādājot izglītības un pedagogijas jomā, jau vecumā līdz 25 gadu vecumam, sieviešu atalgojums ir vien 64% attiecībā pret vīriešu atalgojumu. Šajā gadījumā kā iespējamo izskaidrojumu šādi ienākumu plaisai autore min tādus faktorus kā reģionu atšķirība, izglītības iestāžu jomas vai lieluma dažādība.

Pārdošana ir nozare, kurā valda vislielākā ienākumu plaisa starp vīriešu un sievietēm. Kā redzams diagrammā, sievietes saņem teju uz pusi mazākus ienākumus nekā vīrieši, būtiski neatšķiroties darba stāžam un izglītības līmenim. Ņemot vērā, ka ikdienā pārdošanas jomā bieži ir pierasts redzēt tieši sievietes, var šķist, ka šī dzimuma pārstāvēm piemīt augstas prasmes un pozitīvi rezultāti attiecīgajā jomā, tomēr anketēšanas rezultāti uzrāda pretējo. Autore kā iespējamo šādas situācijas iemeslu min pārdoto objektu vērtības atšķirības. Piemēram, sievietes bieži vien pārdod preces, par kuru izcelsmi, kvalitāti un pielietojumu viņas ir kompetentākas, kas visbiežāk ir dažādas skaistumkopšanas preces vai preces, kas saistītas ar modi. Savukārt vīrieši kompetence ir augstāka jautājumos, kas saistās ar elektroprecēm, automašīnām vai iekārtām. Pārdošanas jomā alga bieži vien sastāv no vairākām komponentēm, kas vizbiežāk ir pamata alga un darba devēja fiksēts procents, ko pārdevējs saņem no ietirgotās produkcijas apjoma. Takā elektropreces un iekārtas ir dārgākas nekā

skaistumkopšanas preces, bonuss, ko vīrieši saņem no šādas sistēmas, ir lielāks. Iespējams, tas arī ir galvenais iemesls, kādēļ pastāv tik liela ienākumu plaisa starp vīriešiem un sievietēm pārdošanas nozarē.

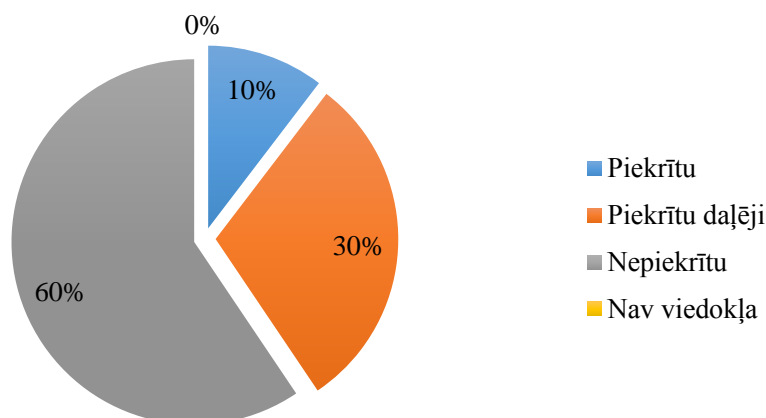
Tomēr kopējā ienākumu atšķirība Latvijas jauniešu vidū vērtējama kā vienlīdzīga, jo kopumā sieviešu ienākumi attiecībā pret vīriešu ienākumiem ir 81%.

3.8. attēls, Respondentu viedoklis par ienākumu nevienlīdzību starp vīriešiem un sievietēm Latvijā

Respondentiem tika uzdoti jautājumi, ar mērķi noskaidrot viņu viedokli un pieredzi saistībā ar ienākumu nevienlīdzību starp vīriešiem un sievietēm. Pirmais apgalvojums, kas tika piedāvāts, bija: “Latvijas darba tirgū pastāv ienākumu nevienlīdzība starp vīriešiem un sievietēm.” Respondentu atbildes var vērtēt kā pozitīvas, jo 62% no jauniešiem, kas piedalījās aptaujā, atbildēja piekrītoši šim apgalvojumam. Tomēr salīdzinoši lielais daļai, 25% no respondentiem šajā jautājumā nebija viedokļa. Šim apgalvojumam ir augsts piekrītošo respondentu īpatsvars, jo ienākumu nevienlīdzība, balstoties uz statistikas datiem, starp vīriešiem un sievietēm Latvijā ir vērtējama kā zema. Tāpat arī autore veiktajā pētījumā, sniegtie dati neuzrādīja netipiski augstu ienākumu nevienlīdzību starp dzimumiem jauniešu vecuma grupā. Iespējams, izsakot savu viedokli, respondenti nevērtēja ienākumu attiecību vienlīdzīgos amatos, bet vērtēja kopējo tendenci, ka vīrieši tiecas saņemt lielākus ienākumus nekā sievietes.

Ja sievietes saņem zemākus ienākumus nekā vīrietiši, tas ir tādēļ, ka viņas izvēlās profesijas, kurā algas līmenis ir zemāks, bet darba apstākļi drošāki un pastāvošais risks zemāks.

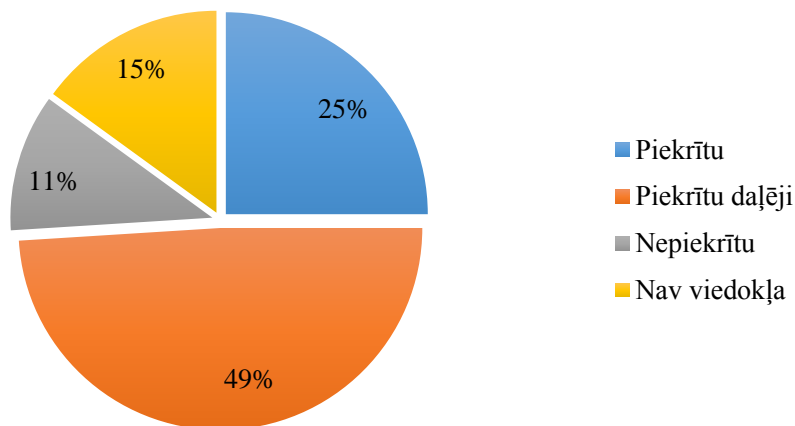

3.9.attēls, Respondentu viedoklis par sieviešu izvēli attiecībā uz darba vidi

Piedāvājot apgalvojumu, ka gadījumos, kad sievietes saņem zemākus ienākumus par vīriešiem, iemesls ir viņu pašu izvēle, respondentu reakcija bija izteikti negatīva – 60%. Viedokli šajā jautājumā izrādīja visi respondenti un 40% no tiem apgalvojumiem piekrita vai piekrita daļēji. Šis apgalvojums tika izvirzīts ar mērķi, noskaidrot respondentu viedokli par otrajā daļā apskatītā, autora Varena Farrela grāmatā *Why Men Earn More* izteikto apgalvojumu, ka iemesls tam, ka sieviešu ienākumu līmenis ir zemāks nekā vīriešu ir tāds, ka viņas izvēlas drošākas, stabilākas darba vietas, kas nereti piedāvā arī zemāku atalgojumu.

Analizējot respondentu sniegtās atbildes, autore ievēroja, ka visi 10%, kas uz šo apgalvojumu atbildēja piekrītoši, bija vīrieši. Tāpat arī vairāk kā puse, kuru viedoklis šajā jautājumā bija daļēji piekrītošs bija vīrieši. Tātad, pastāv izteikta viedokļu nesakritība starp dzimumiem šajā jautājumā. Iespējams, par iemeslu šai situācijai var minēt Latvijas jauniešu vidū pastāvošos stereotipus.

Katru profesiju var iedalīt starp kategorijām:
Vīrišķīga (piemērota vīriešiem), vai
sievišķīga (piemērota sievietēm)

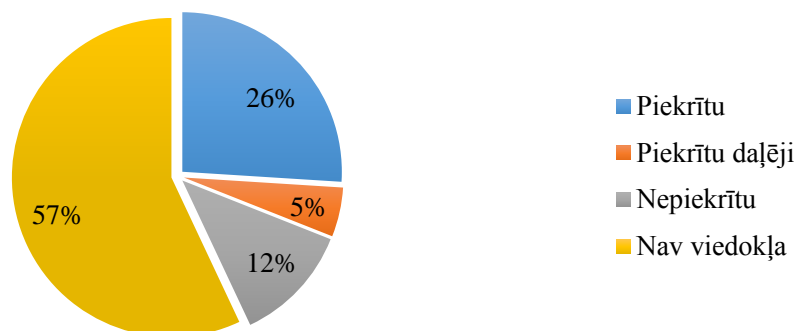
3.10.attēls, Respondentu viedoklis par profesiju segregāciju

Balstoties uz apskatīto teoriju un statistiku par profesiju segregāciju, tika jautāts respondentu viedoklis par apgalvojumu “Katru profesiju var iedalīt kā: sievišķīgu (piemērotu sievietēm) vai vīrišķīgu (piemērotu vīriešiem)”, lai noskaidrotu viņu viedokli par profesiju segregāciju pēc dzimuma darba tirgū.

Respondentu viedokli par šo jautājumu var vērtēt kā izteikti piekrītošu, jo ceturtdā daļa apgalvojumam piekrita, bet teju puse piekrita daļēji. Tikai 11% respondentu uzskatīja, ka šāds iedalījums nav taisnīgs un jebkurā profesijā ir vieta kā vīrietim, tā sievietei. Savukārt 15% no respondentiem atteicās sniegt savu viedokli šajā jautājumā.

Balstoties uz gūtajiem datiem, autore secina, ka Latvijas jauniešu vidū valda izteikti stereotipi par to, kādas profesijas ir piemērotas vīriešiem, bet kādas sievietēm. Šādu parādību autore vērtē kā negatīvu, jo šādu stereotipu veidošanās ietekmē jauniešus izvēloties izglītības jomu un turpmākās karjeras virzienu, kā rezultātā veidojas izteikta dzimumu koncentrēšanās kādā no izglītības vai profesionālās nodarbošanās jomām, kas bija redzams arī otrajā daļā aplūkotos statistikas datus. Ar šo problēmu autore saskārās arī aptaujas veikšanas laikā, jo bija izteikti grūti iegūt, piemēram, sieviešu dzimtes respondentus strādājošus datorzinātnes un interneta tehnoloģiju nozarē, vai vīriešu dzimtes respondentus strādājošus izglītības un pedagogijas jomā.

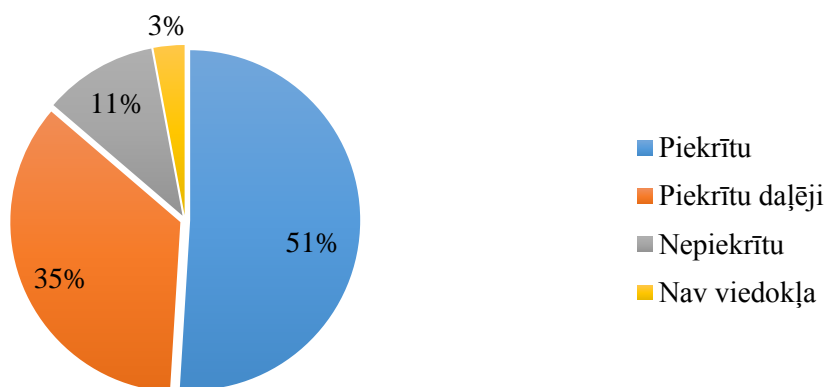
Citās ES dalībvalstīs ienākumu nevienlīdzības līmenis starp vīriešiem un sievietēm ir augstāks nekā Latvijā

3.11.attēls, Respondentu viedoklis par ienākumu nevienlīdzību starp sievietēm un vīriešiem Eiropas Savienībā

Vislielāko pasivitāti respondenti izrādīja sniedzot viedokli par apgalvojumu “Citās ES dalībvalstīs ienākumu nevienlīdzības līmenis starp vīriešiem un sievietēm ir augstāks nekā Latvijā”, 57% no respondentiem atzīmēja, ka viņiem šajā jautājumā viedokļa nav. Tas autoriem ļauj secināt, ka Latvijā esošie jaunieši nav informēti par ienākumu nevienlīdzību starp vīriešiem un sievietēm ES. Iespējams, kā iemesls tam ir zems nevienlīdzības līmenis Latvijā, kā rezultātā šis jautājums nav būtiska problēma jauniešu ikdienā un viņu interese par šo problēmu citās ES valstīs ir zema.

Esmu piedzīvojis/usi situāciju, kad pretējā dzimuma pārstāvis saņem lielākus ienākumus strādājot tajā pašā profesijā, vai par vienādu padarītā darba apjomu.

3.12.attēls, Respondentu pieredze par nevienlīdzīgu ienākumu sadali starp dzimumiem

Jautāti par to, vai respondenti ir piedzīvojuši situāciju, kad pretējā dzimuma pārstāvis ir saņēmis lielāku atalgojumu strādājot tajā pašā profesijā, atbildes bija izteikti piekrītošas. Puse no respondentiem izteiktajam apgalvojumam piekrita, savukārt 35% piekrita daļēji. Interesanti, ka piekrītošu atbildi sniedza visas sievietes dzimtes respondentes, kuras jau ir mātes. Tas liek secināt, ka sievietēm ar bērniem darba tirgū pastāv papildus grūtības atrast labi apmaksātu darbu, neskatoties uz to, ka divas trešdaļas no sievietēm, kuras jau ir mātes atzīmēja, ka strādā pilnas slodzes darbu.

Interesanti, ka starp respondentiem, kas izteiktajam apgalvojumam piekrita, 10% bija vīrieši, kas liek domāt, ka pastāv profesijas, kurās ienākumu nevienlīdzība starp dzimumiem darbojas arī pretējā virzienā.

Apkopojot bakalaura darbā gūto informāciju, autore secina, ka gan Itālijā, gan Latvijā pastāv ienākumu plaisa starp vīriešiem un sievietēm. Turklāt šī plaisa pastāv gan valstī kopumā, gan jauniešu vidū.

Veicot statistikas datu analīzi un autores pētījumā gūto datu analīzi, iezīmējas izteikta dzimumu koncentrācija atsevišķās nozarēs, tomēr konkrētu iemeslu šādai parādībai nevar piemērot, jo pastāv vairāki faktori, kas var ietekmēt jauniešu izvēles. Tā var būt gan subjektīva interese par kādu konkrētu nozari, gan arī citi faktori, kā piemēram, izglītības kvalitātes līmenis, katrā no nozarēm vai valsts atbalsts budžeta vietu formā. Tomēr autore ticās domāt, ka dzimumu koncentrēšanās konkrētās jomās saistīta ar sabiedrībā valdošajiem stereotipiem, ko pierāda anketēšanā iegūtie dati par respondentu viedokli sakarā ar sievietēm vai vīriešiem piemērotām profesijām. Stereotipi balstās uz sabiedrībā pieņemtu viedokli. Kā, piemēram, Latvijā izteikti sievišķīga šķiet nodarbošanās izglītības un pedagogijas jomā, kas citās Eiropas Savienības dalībvalstīs tā nav, kā piemēru var minēt Spāniju, kur izglītības nozarē pastāv arī liels vīriešu īpatsvars. Autore ticās domāt, ka lai gan arī Itālijā pastāv dzimumu koncentrēšanās izglītības nozaru vidū, to mazāk ietekmē stereotipi. Šāds viedoklis balstās uz statistikas datiem, kas norāda uz lielāku dzimumu vienlīdzību izglītības nozaru vidū un kopējā studentu skaitā.

Arī darba teorētiskajā nodaļā aplūkotā zinātniskā literatūra nesniedz konkrētu skaidrojumu par to, kādi ir ienākumu nevienlīdzības un dzimumu segregācijas iemesli, tā vietā tiek piedāvāti vairāki faktori, kas to varētu ietekmēt.

Secinājumi

Bakalaura darba izstrādes laikā, autore ir secinājusi:

1. Ienākumu nevienlīdzības noteikšana un mērīšana ir komplicēta vairāku rādītāju analīze. Lai gūtu objektīvu priekšstatu par ienākumu nevienlīdzības līmeni starp dzimumiem, ir jāapskata vairāki to ietekmējoši faktori. Kopējie indeksi nesniedz pilnvērtīgu situācijas raksturojumu.
2. Teorētiskie aspekti par ienākumu nevienlīdzību starp vīriešiem un sievietēm nesniedz konkrētu skaidrojumu, kas pamatotu ienākumu nevienlīdzības un dzimumu segregācijas iemeslus. Tā vietā tiek piedāvāti vairāki faktori, kas pastāvošo problēmu varētu ietekmēt, turklāt faktori var atšķirtiem katrā no pētāmajām valstīm.
3. Izglītības pieejamība un iegūtās izglītības līmenis nebūt nav noteicošais faktors, kas ietekmē ienākumu nevienlīdzību starp vīriešiem un sievietēm. Abās no analīzei pakļautajām valstīm uzrādījās augsts sieviešu īpatsvars izglītības iestādēs un grādu vai kvalifikāciju ieguvušo jauniešu vidū, tomēr neskatoties uz to, abās valstīs, lai gan Latvijā mazākā līmenī, pastāv ienākumu nevienlīdzība starp vīriešiem un sievietēm gan kopumā gan jauniešu vidū.
4. Lai gan Latvija visos ienākumu vienlīdzības rādītājos starp dzimumiem uzrāda augstus rezultātus, darba gaitā veiktajā pētījumā pierādījās, ka jau jauniešu vecuma grupā sieviešu un vīriešu starpā ir vērojama ienākumu plaisa.
5. Balstoties uz bakalaura darbā veikto pētījumu, autore secina, ka abās no pētītajām valstīm pastāv dzimumu koncentrēšanās dažādās augstākās izglītības jomām, kas savukārt turpmāk veicina dzimumu segregāciju algotu darbavietu vidū. Tas negatīvi ietekmē ienākumu nevienlīdzību starp dzimumiem, jo var veidoties viena dzimuma pārsvars mazāk atalgotā profesionālās darbības jomā, bet otra dzimuma pārsvars labāk atalgotā darbības jomā.
6. Viens no dzimumu koncentrēšanās iemesliem starp izglītības nozarēm ir jauniešu sabiedrībā pastāvošie stereotipi, par vīriešiem un sievietēm piemērotām profesijām, ko pierāda darbā gūtie statistiskie un autores pētījumā iegūtie dati.
7. Latvijas jauniešu vidū pastāv ienākumu nevienlīdzība starp vīriešiem un sievietēm. Kā arī to, ka jauniešiem trūkst zināšanu par ienākumu nevienlīdzības situāciju starp dzimumiem Latvijā un Eiropā.

Priekšlikumi

Balstoties uz bakalaura darbā gūtajiem secinājumiem, autore izsaka šādus priekšlikumus:

Izglītības ministrijai:

1. Veicināt proporcionālu studentu skaita sadalījumu katrā no izglītības jomām. Dzimuma koncentrēšanās kādā konkrētā izglītības jomā veicina turpmāku dzimumu segregāciju profesiju vidū. Tas savukārt var izraisīt situāciju, kad pastāv sieviešu skaitlisks pārsvars mazāk atalgotā profesijā, bet vīriešu pārsvars augstāk atalgotā nozarē, kas veicina ienākumu plaisu starp dzimumiem.

Nodarbinātības valsts aģentūrai:

2. Mazināt stereotipu veidošanos par sievišķīgām un vīrišķīgām profesijām, un dzimumu segregāciju profesiju vidū, lai veicinātu intelektuālā potenciāla un talantu vienlīdzīgu sadali profesionālās darbības vidē, kas savukārt veicinātu ienākumu plaisas samazināšanos.

Izmantotā literatūra

Likumi:

1. Constitution of Italian Republic, Art.37, Pieejams:
https://www.senato.it/documenti/repository/istituzione/costituzione_inglese.pdf
2. LR *Bezdarbnieku un darba meklētāju atbalsta likums*, "Latvijas Vēstnesis", 80 (2655), 29.05.2002., Pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=62539>
3. LR *Darba likums* "Latvijas Vēstnesis", 105 (2492), 06.07.2001, Pieejams:
<https://likumi.lv/doc.php?id=26019>
4. LR *Jaunatnes likums*, "Latvijas Vēstnesis", 82 (3866), 28.05.2008. Pieejams:
<https://likumi.lv/doc.php?id=175920>
5. LR *Patērētāju tiesību aizsardzības likums*, "Latvijas Vēstnesis", 104/105 (1564/1565), 01.04.1999., Pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=23309>

Grāmatas un zinātniskie raksti:

6. Aristotle "Politics", (Translated by Benjamin Jowett) Clarendon Press; 1885, 485 p.
7. Borjas G.J., "Labor economics, John F. Kennedy school of Government", Harvard University, USA, 1996, 488 p.;
8. Buvinic M., Morrioso R.A., Ofosu-Amaah W.A., Sjoblom M., "Equality of women", The World Bank, 2008., 445 p.;
9. Chakravorty S. "Social, spatial, and evolutionary analyses of income distribution-fragments of inequality" 2005, 263 p.;
10. Creedy J. "Measuring Income Inequality" Australian Economic Review, , Vol. 29 Issue 2, 1996., p.237.
11. Farrell W., *Why Men Earn More*, American Management Association 2005, 301.p.;
12. Moris Traventi "Something changes, something not. Long-term trends in gender segregation of fields of study in Italy", Italian Journal of Sociology of Education, Vol.2. Issue 2, 2010., 33 p.;
13. Norris E.D., Kochhar K., Suphaphiphat N., Ricka F., Tsounta E., *Causes and Consequences of income inequality*, INTERNATIONAL MONETARY FUND, 2015, 39.p.;
14. Piketī T. Kapitāls 21.gadsimtā. Izdevniecība Lauku Avīze, 2015.g. 762.lpp.

15. R.Anker *Gender and Jobs – Sex Segregation of Occupations in the World*, International Labour Office, Geneva, 453 p.
16. Smith A. *The wealth of nations*, Edwin Cannan (ed.), New York, Modern Library, 1937 (1779) pp. 445
17. Smyth E. *Field of Study and Gender Segregation in European Labour Markets*, Economic and Social Research Institute (ESRI), Vol 49(4–5): 257–281, Ireland, 369 p.;
18. W. Lippman *Public Opinion*, Free Press Paperbacks, New York, 1992, 233 p.

Statistisko datu avoti:

19. Centrālā Statistikas Pārvalde, Darba ņēmēju skaita sadalījums pēc darba ienākumiem un dzimuma Pieejams:
http://data.csb.gov.lv/pxweb/lv/Sociala/Sociala__ikgad__dsamaksa/DS0120_euro.px/table/tableViewLayout2/?rxid=89fa53c2-5ff7-456f-aae4-c4274cf3b2aa
20. Centrālā Statistikas Pārvalde, Grādu vai kvalifikāciju ieguvušo studentu skaits pa izglītības tematiskajām grupām augstskolās un koledžās, Pieejams:
http://data.csb.gov.lv/pxweb/lv/Sociala/Sociala__ikgad__izgl/IZ0290.px/table/tableViewLayout2/?rxid=cdbc978c-22b0-416a-aacc-aa650d3e2ce0
21. Centrālā Statistikas Pārvalde, Sieviešu un vīriešu vidējā darba samaksa Pieejams:
http://data.csb.gov.lv/pxweb/lv/Sociala/Sociala__ikgad__dsamaksa/?tablelist=true&rxid=89fa53c2-5ff7-456f-aae4-c4274cf3b2aa
22. Centrālā Statistikas Pārvalde, Vīriešu un sieviešu darba samaksa pa darbības veidiem, Pieejams:
http://data.csb.gov.lv/pxweb/lv/Sociala/Sociala__ikgad__dsamaksa/?tablelist=true&rxid=89fa53c2-5ff7-456f-aae4-c4274cf3b2aa
23. Eurostat *Fertility indicators*, Pieejams:
<http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/submitViewTableAction.do>
24. I.Stat *Formazione universitaria – laureate*, Pieejams:
http://dati.istat.it/Index.aspx?DataSetCode=DCIS_LAUREATI
25. Passport datu bāzes, *Live Births: Euromonitor International from UN/Eurostat/national statistics*, Pieejams:
<http://datubazes.lanet.lv:2147/portal/statistics/tab>

26. Passport datubāzes *Employed Male and Female Population, Age 15-24* Pieejams:
<http://datubazes.lanet.lv:2147/portal/statistics/tab>
27. Passport datubāzes, *Employed Male and Female Population* Pieejams:
<http://datubazes.lanet.lv:2147/portal/statistics/tab>
28. Passport datubāzes, *Female and Male Students in Higher Education*, Pieejams:
<http://datubazes.lanet.lv:2147/portal/statistics/tab>
29. Passport datubāzes, *Female and Male Students in Higher Education*, Pieejams:
<http://datubazes.lanet.lv:2147/portal/statistics/tab>
30. Passport datubāzes, *Gini Index*: Pieejams:
<http://datubazes.lanet.lv:2147/portal/statistics/tab>
31. Passport datubāzes, Total, Female, Male Polupation Pieejams:
<http://datubazes.lanet.lv:2147/portal/statistics/tab>

Interneta resursi:

32. Eiropas Sociālā harta, 4.pants, Eiropas Savienības Oficiālais Vēstnesis, 14.2.1976,
Pieejams: <https://likumi.lv/ta/lv/starptautiskie-ligumi/id/1045>
33. European Parliament, The Social And Employment Situation in Italy, Policy
Department A: Economic and Scientific Policy, page 18, Pieejams:
[http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/note/join/2014/518757/IPOL-EMPL_NT\(2014\)518757_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/note/join/2014/518757/IPOL-EMPL_NT(2014)518757_EN.pdf)
34. Eurostat, *Youth Overview* Pieejams: <http://ec.europa.eu/eurostat/web/youth/overview>
<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?uri=CELEX%3A31976L0207>
35. Padomes direktīva, 76/207/EEK, Eiropas kopienu oficiālais vēstnesis, L29/40, 1975.
Pieejams:
36. World Economic Forum, Global Gender Gap, Results and Analysis, Pieejams:
<http://reports.weforum.org/global-gender-gap-report-2016/results-and-analysis/>
37. World Economic Forum, Measuring Global Gender gap Pieejams:
<http://reports.weforum.org/global-gender-gap-report-2016/measuring-the-global-gender-gap/>

Pielikumi

Pielikums nr.1

Anketa

1. Dzimums: Sieviete / Vīrietis
2. Vecums:
 - 18
 - 19
 - 20
 - 21
 - 22
 - 23
 - 24
 - 25
3. Izglītības līmenis:
 - Vidējā izglītība
 - Augstākā izglītība - Bakalaura grāds
 - Augstākā izglītība - Maģistra grāds
4. Izglītības iestāde, kurā tiek iegūta, vai ir iegūta augstākā izglītība
 - Latvijas Universitāte
 - Rīgas Stradiņa universitāte
 - Rīgas Tehniskā universitāte
 - Latvijas Lauksaimniecības Universitāte
 - Nestudēju
 - Cita _____
5. Profesionālās darbības nozare:
 - Medicīna un veselības aprūpe
 - Ekonomika/finanses
 - Juridiskā joma
 - Izglītība un zinātne
 - Skaistumkopšana
 - Veselība un sports
 - Humanitārās zinātnes
 - Inženierzinātnes/būvniecība
 - Viesmīlība
 - Māksla
 - Bioloģija/dabaszinātnes
6. Darba stāžs strādājot pašreizējā nozarē:
 - Mazāk par 1 gadu
 - 1-2 gadi
 - 2-3 gadi
 - Vairāk par 3 gadiem
7. Nodarbinātības apjoms:
 - Pilna slodze
 - Puslode
8. Ienākumu apjoms mēnesī pēc nodokļu nomaksas (eiro):

9. Atzīmējiet ar X ja apgalvojumiem *nepiekrītat/piekrītat daļēji/piekrītat/nav viedokļapiekrītat / piekrītat* .

	Piekrītu	Piekrītu daļēji	Nepiekrītu	Nav viedokļa
1. Latvijas darba tirgū pastāv nevienlīdzība starp vīriešiem un sievietēm				
2. Latvijā nodarbinātie vīrieši saņem lielākus ienākumus nekā sievietes				
3. Ja sievietes saņem zemākus ienākumus nekā vīrieši, tas ir tādēļ, ka viņas izvēlās profesijas, kurā algas un risku līmenis ir zemāks, bet darba apstākļi drošāki.				
4. Katru profesiju var iedalīt kā: piemērotu vīriešiem vai kā piemērotu sievietēm.				
5. Esmu saskāries/usies ar dzimuma nevienlīdzību darba tirgū				
6. Lielākajā daļā pasaules ienākumu nevienlīdzība starp vīriešiem un sievietēm ir augstāka nekā Latvijā.				

Bakalaura darbs „Ienākumu nevienlīdzība starp dzimumiem jauniešu vecuma grupā Latvijā un Itālijā” izstrādāts LU Biznesa, vadības un ekonomikas fakultātē.

Ar savu parakstu apliecinu, ka pētījums veikts patstāvīgi, izmantoti tikai tajā norādītie informācijas avoti un iesniegtā darba elektroniskā kopija atbilst izdrukai.

Autors: *Laura Cīrule* (personiskais paraksts) ____05.2017.

Rekomendēju / nerekomendēju darbu aizstāvēšanai

Vadītāja: profesore Dr. ekon. *Baiba Šavriņa* (personiskais paraksts)
____05.2017.

Recenzents: docents Dr.ekon. *Tālavš Jundzis*

Darbs iesniegts Studiju centrā ____05.2017.

Dekāna pilnvarotā persona: studiju metodiķe Larisa Staņuka _____

Darbs aizstāvēts Bakalaura studiju programmas ”Starptautiskā ekonomika un komercdiplomātija” gala pārbaudījuma komisijas sēdē ____06.2017. protokola Nr.____.

Komisijas sekretārs: lektors E.Fortiņš _____

(personiskais paraksts un atšifrējums)